

СТРАТЕГІЯ

розвитку Дніпропетровської
області на період до 2020 року

Зміст

Звернення до громад	5
Вступ.....	6
1. Підхід, методика та процес підготовки Стратегії.....	10
2. Коротка характеристика соціально-економічного розвитку області	14
2.1. Географія, топографія, клімат, природні ресурси	14
2.2. Адміністративно-територіальний устрій та інтегрованість адміністративно-територіальних одиниць області, доступність, транспортні комунікації.....	15
2.3. Населення та демографія, якість життя.....	17
2.4. Трудовий, науково-кадровий потенціал, освіта	20
2.5. Економіка та підприємництво	21
2.6. Сільське господарство	23
2.7. Стан навколишнього природного середовища	24
2.8. Потенціал області у порівнянні з сусідніми регіонами.....	25
3. Головні чинники та сценарії розвитку області.....	28
3.1. Результати SWOT-аналізу	28
3.2. SWOT-матриця	30
Порівняльні переваги.....	36
Виклики	36
Ризики	37
3.3. Обґрунтування вибору сценарію розвитку області	38
4. Стратегічні пріоритети розвитку області.....	40
5. Стратегічні, операційні цілі та завдання.....	42
5.1. Стратегічна ціль 1: ЗМЕНШЕННЯ ЕКОНОМІЧНИХ ДИСБАЛАНСІВ	42
Операційна ціль 1.1. Диверсифікація економіки.....	44
Операційна ціль 1.2. Розвиток периферійних районів.....	46
Операційна ціль 1.3. Інноваційний розвиток.....	48
Операційна ціль 1.4. Розвиток закордонного та внутрішнього туризму	50
5.2. Стратегічна ціль 2: РОЗВИТОК СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ	52
Операційна ціль 2.1. Підвищення доданої вартості в аграрній сфері	54
Операційна ціль 2.2. Підтримка зайнятості сільського населення.....	56

Операційна ціль 2.3. Розвиток інфраструктури сільських територій.....	57
5.3. Стратегічна ціль 3: ЕКОЛОГІЧНА ТА ЕНЕРГЕТИЧНА БЕЗПЕКА	60
Операційна ціль 3.1. Створення умов для поліпшення стану довкілля	62
Операційна ціль 3.2. Поліпшення управління відходами.....	64
Операційна ціль 3.3. Розвиток екомережі та рекреаційних зон	66
Операційна ціль 3.4. Енергоефективність та розвиток альтернативної енергетики	67
5.4. Стратегічна ціль 4: РОЗВИТОК ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ	71
Операційна ціль 4.1. Освіта для зайнятості.....	72
Операційна ціль 4.2. Підвищення громадської активності мешканців.....	74
Операційна ціль 4.3. Розвиток громад	76
6. Стратегічна екологічна оцінка Стратегії.....	80
7. Упровадження та моніторинг реалізації Стратегії	83
8. Узгодженість Стратегії з програмними та стратегічними документами.....	91
Узгодженість з Державною стратегією регіонального розвитку	91
Узгодженість Стратегії з основними аспектами регіонального розвитку	95

Перелік скорочень

SWOT-аналіз – аналіз сильних, слабких сторін, а також сприятливих можливостей і загроз.

АПК – агропромисловий комплекс.

АРР – агенція регіонального розвитку.

ВВП – валовий внутрішній продукт.

ВРП – валовий регіональний продукт.

ГМК – гірничо-металургійний комплекс.

ЄС – Європейський Союз.

ЖКГ – житлово-комунальне господарство.

ЗУ – Закон України.

МЕРМ – українсько-канадський проект „Місцевий економічний розвиток міст України”.

МСБ – малий та середній бізнес.

МТД – міжнародна технічна допомога.

НУО – неурядова організація.

ОДА – обласна державна адміністрація.

ОМС – органи місцевого самоврядування.

СЕО – стратегічна екологічна оцінка.

ПТНЗ – професійно-технічні навчальні заклади.

РДА – районна державна адміністрація.

ТПВ – тверді побутові відходи.

Звернення до громад

Шановні земляки!

Дніпропетровщина – наш спільний дім, який ми разом будуємо для себе та наших нащадків. Яким він буде, залежить від нас.

Мальовнича природа, благодатна земля, багаті надра дістались нам від Бога й ми маємо діяти так, аби ці блага могли тішити наших дітей, онуків, правнуків.

Сьогодні Дніпропетровська область є однією з найбільш розвинених в Україні. Проте високий економічний розвиток має зворотний бік – забруднення території, деградація земель, руйнування традиційних цінностей.

Ми переходимо до нової парадигми розвитку. Економічне багатство регіону має конвертуватись у гідне та безпечне життя його мешканців.

Це залежить від нас усіх, і наша спільна діяльність над реалізацією Стратегії є запорукою досягнення поставленої в цьому документі мети.

Стратегія розвитку Дніпропетровської області на період до 2020 року розроблялась спільними зусиллями працівників місцевих державних адміністрацій, органів місцевого самоврядування, науковців та громадських діячів, міжнародних консультантів, вона є нашим спільним колективним продуктом і ми разом втілимо її у життя.

У Стратегії кожен може знайти себе, адже вона визначає такі напрями розвитку області, які мають сприяти зайнятості населення, зменшенню екологічного навантаження на навколишнє середовище, поліпшенню якості життя у малих містах та на сільських територіях.

Стратегія передбачає значне підвищення ролі територіальних громад у стратегічному плануванні та реалізації проектів розвитку. Ми переконані, що активні та спроможні територіальні громади є запорукою комфортного та безпечного життя громадян. Зростання кожної громади, її участь у реалізації регіональних проектів сприятиме поглибленню відчуття причетності до економічних процесів у нашому регіоні.

Реалізація Стратегії, завдяки об'єднанню зусиль та ресурсів територіальних громад, бізнесу, науковців, усіх мешканців Дніпропетровщини, забезпечить прискорення темпів розвитку області, підвищення її конкурентної спроможності.

Розроблена на засадах сталості, принципах екологічної та демографічної безпеки, Стратегія відповідає потребам і очікуванням територіальних громад Дніпропетровської області.

Стратегія – це перший крок у реалізації нового ставлення до розвитку регіону, вона базується на його сильних сторонах і можливостях, на спільному баченні майбутнього.

Перед нами – великі плани й важливі завдання.

Успіхів усім нам на цьому шляху!

З повагою

**Голова обласної державної
адміністрації**

І.В. КОЛОМОЙСЬКИЙ

Голова обласної ради

Є.Г. УДОД

Вступ

Дніпропетровська область – одна з найбільш економічно розвинених областей України. Проте нинішня структура її економіки не є запорукою прискореного розвитку Дніпропетровщини на наступний період і гарантією стабільного поліпшення якості життя мешканців області на середньострокову перспективу.

Сучасний світ загальної конкуренції та глобальних викликів, браку природних, фінансових, людських ресурсів спонукає всіх суб'єктів різних ринків шукати нові можливості для розвитку, використовувати власні переваги та можливості для отримання кращого доступу до ресурсів.

Часи сподівання винятково на зовнішні ресурси відходять у минуле, дедалі більше набирає ваги тенденція до ефективного використання власних ресурсів, творення власної територіальної згуртованості як у межах держав, так і в межах їхніх регіонів.

Зміна підходів до регіонального розвитку, що відбулась в Європі та відбувається в Україні, спрямована на посилення ролі регіонів, органів публічної влади в регіонах у власному стратегічному плануванні та власному розвитку.

Планування регіонального розвитку на середньострокову перспективу, яке є результатом роботи різних суб'єктів регіонального розвитку в області: від обласної ради та обласної державної адміністрації до представників асоціацій підприємців, громадськості, науковців, має стати основою для регіональних і місцевих програм розвитку.

Таким головним планувальним документом Дніпропетровської області на період до 2020 року визначається Стратегія розвитку Дніпропетровської області на період до 2020 року (далі – Стратегія).

При розробці Стратегії враховані політичні напрями щодо реформи регіонального розвитку, а також напрями регіонального розвитку, визначені Концепцією реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні, ухваленою у 2014 році.

Стратегія розроблена робочою групою, яку було створено у 2012 році, шляхом проведення низки семінарів та дискусій протягом 2013 року за технічного сприяння з боку проекту „Місцевий економічний розвиток міст України” (далі – МЕРМ). У Стратегії враховано й використано результати демографічного та економічного прогнозів для Дніпропетровської області, які підготовлені в межах проекту „Розбудова спроможності до економічно обґрунтованого планування розвитку областей та міст України” (далі – РЕОП) та стратегічного екологічного оцінювання, здійсненої консультантами проектів РЕОП і МЕРМ.

Розробка Стратегії, крім підготовки самого документа, стала важливим інструментом налагодження партнерства між обласною державною адміністрацією, обласною радою, районними адміністраціями, міськими та районними радами, університетами та інститутами, а також широким колом

організацій громадянського суспільства для того, щоб стратегічний документ став надбанням усіх заінтересованих сторін та згодом було забезпечено суспільну підтримку заходів і проектів із реалізації Стратегії.

Процес колективної роботи над Стратегією різних суб'єктів регіонального розвитку в рамках робочої групи дозволив залучити до розробки десятки організацій та активних людей області з різних секторів суспільства, органів виконавчої влади, місцевого самоврядування, наукових установ та громадських організацій.

Стратегія ставить перед собою амбітну, важливу для всіх людей мету – *примножити економічне багатство області та конвертувати його в комфортні та безпечні умови проживання її мешканців.*

Саме людина стає центром і пріоритетом розвитку. Диверсифікація економіки, стимулювання центрів зростання та периферійних районів є лише інструментами досягнення мети.

Реалізація Стратегії полягатиме в формуванні комплексної системи заходів, які, базуючись на розумінні поточної ситуації та рівня розвитку всієї області, її міст та районів, зможуть забезпечити досягнення мети та *створення в області економіки з високою доданою вартістю, де стає економічне зростання спирається на знання, збереження довкілля та якість життя.*

Стратегія побудована таким чином, що протягом її реалізації вона впливатиме на поточне формування проектів регіонального розвитку, а також заходів у межах області на період до та після 2020 року.

У документі розглядаються чинники, які впливають на подальший розвиток та диктують зміни. Він визначає цілі області й підказує, як досягти зазначених цілей, як сам регіон, так і люди, які в ньому живуть та працюють, забезпечують можливість вжиття заходів із реалізації стратегічних цілей, передбачених Стратегією.

Стратегія визначає довгострокові перспективи з урахуванням потреб майбутніх поколінь. Таким чином, питання сталого розвитку проходить „червоною ниткою” крізь Стратегію, забезпечуючи наголос на економічному поступі та соціальній єдності.

При розробці Стратегії було взято до уваги, що Дніпропетровська область – це не лише великі міста, які мають досить розвинену та диверсифіковану економіку, а й невеликі сільські райони та міста, економіка яких базована на одному – двох підприємствах і є дуже вразливою до зміни кон'юнктури ринку.

Саме тому одним із головних завдань Стратегії передбачається розвиток усієї території області, стимулювання розвитку периферійних районів та сільських територій.

Ухвалення Стратегії має стати основою для створення комплексної бази стратегічного планування в області, а саме: уточнення регіональних програм, їхньої гармонізації з перспективами розвитку, визначеними Стратегією.

Стратегія позиціонуватиметься як плановий документ найвищого рівня в регіоні, тому її реалізація вимагає зосередження фінансових, фізичних та людських ресурсів. Очікується, що всі зусилля адміністративних органів, громадянського суспільства, наукових кіл і громадян буде спрямовано на успішну реалізацію пріоритетів та заходів, передбачених Стратегією. Таким чином, зосередження та належна координація наявних фінансових ресурсів, залучених із надходжень регіонального рівня, державного бюджету, коштів донорів та з приватних джерел, дасть змогу забезпечити досягнення цілей, визначених у Стратегії.

В Україні питанням регіонального розвитку приділялось недостатньо уваги як на національному, так і на регіональному рівнях. Фактично в державі не було створено механізмів для стимулювання регіонального розвитку, які б сприяли вирівнюванню розвитку регіонів. Прийняття Закону України від 08 вересня 2005 року № 2850-IV „Про стимулювання розвитку регіонів” дало певний поштовх до започаткування стратегічного планування регіонального розвитку. Цим Законом запроваджено розробку та ухвалення стратегій розвитку регіонів, а також передбачено такий інструмент регіонального розвитку, як угода між областю (в особі обласної ради) та Кабінетом Міністрів України. Проте практика показала недостатню ефективність механізму угод для регіонального розвитку, а угоду між Дніпропетровською областю та Урядом не було укладено.

На початку 2011 року в Україні задекларовано нові підходи до реформування системи управління регіональним розвитком на основі кращого європейського досвіду та створення нового фінансового інструменту – Державного фонду регіонального розвитку. Протягом 2012 – 2013 років також було окреслено нові підходи до формування й реалізації державної регіональної політики та політики розвитку регіонів України.

За таких політичних та законодавчих умов у Дніпропетровській області було розроблено Стратегію, що базується на чинному законодавстві, кращій світовій практиці, спрямовану на здійснення позитивних змін, забезпечення привабливості регіону для вкладення місцевих, регіональних, донорських та приватних коштів.

Стратегія визначає три основні стратегічні підходи, що закладають підвалини ефективного розвитку області: висхідний підхід до консолідації можливостей економіки, територій і людей; засвоєння методів, механізмів та інструментів стратегічного планування із застосуванням практики ЄС, які регулюють освоєння коштів структурних фондів; налагодження системи взаємопов'язаних операційних програм для впровадження Стратегії в рамках середньострокових планів її реалізації.

На цьому шляху Стратегія забезпечує радикальне реагування, спрямоване на досягнення нових цілей у широкій концепції розвитку регіону та припинення застою у сфері розвитку, головним чином, за економічними, соціальними та екологічними вимірами.

Окреме місце серед напрямів регіонального розвитку відведене територіальному аспектові заходів, спрямованих на зміцнення центрів зростання як потенційних рушіїв розвитку відповідних територій, розбудову економічної та соціальної доступності слаборозвинутої периферії та усунення загального соціально-економічного дисбалансу. Сприятлива матеріальна та нематеріальна інфраструктура й відповідний потенціал є необхідною передумовою досягнення широкого кола узгоджених цілей регіонального розвитку.

1. Підхід, методика та процес підготовки Стратегії

Економічний розвиток включає стратегії та програми, здійснення яких дозволяє регіону пристосуватися до економічних змін шляхом поліпшення свого конкурентного положення з огляду на вирішальні фактори виробництва: людські ресурси, інформацію та технології, капітал та інфраструктуру.

Стратегічне планування – системний шлях до управління змінами й досягнення консенсусу в регіоні, а також створення спільного бачення майбутнього розвитку, творчий процес визначення проблем та погодження реалістичних цілей, завдань і стратегій, здійснення яких вирішить ці проблеми. Стратегічне планування є також потужним інструментом об'єднання лідерів бізнесу та посадовців місцевої влади для створення публічно-приватних партнерств, що має позитивний вплив на місцевий діловий клімат та конкурентне становище громади, а також на вирішення інших питань, пов'язаних з рівнем життя всіх громадян.

Процес розробки Стратегії регіонального розвитку мав висхідний характер. Він відпрацьовувався робочою групою, яка визначала напрями розвитку та сфери вжиття заходів.

Строковість інструментів планування визначалася на основі поєднання довгострокового стратегічного плану та середньострокових циклів планування його реалізації. Визначені на основі цього підходу стратегічні цілі та заходи мають характер довгострокових (на 7 років) напрямів розвитку, тоді як програми орієнтуються на реалізацію пріоритетних завдань (3 роки). Ці заходи як ключові елементи Стратегії визначають сценарії та шляхи досягнення стратегічних цілей.

При розробці Стратегії в основу її підготовки покладено такі основні принципи:

<i>Партнерство</i>	Характер стратегічного розвитку формується за результатами різних консультацій, спрямованих на розбудову консенсусу, а також на обґрунтовані очікування громади від владних структур. До участі в ухваленні рішень і розробці стратегічних цілей було запрошено всі заінтересовані сторони – представників влади, наукових установ, асоціацій підприємців, торговельних палат, підприємств та громадянського суспільства
<i>Спільна участь представників влади та приватного сектору</i>	Забезпечує широкий соціальний консенсус, а також явну публічну підтримку Стратегії. Усі заходи розроблялися у спосіб, захищений від надмірного впливу учасників процесу розвитку, із залученням конкретних осіб, які ухвалюють рішення, заінтересованих сторін, експертів, представників неурядових організацій тощо
<i>Життєздатність</i>	Основою забезпечення життєздатності є забезпечення належної рівноваги та послідовності внутрішніх елементів Стратегії (цілей, заходів), що підтримується застосуванням усіх зазначених у цьому документі принципів. Ще одним важливим елементом забезпечення

	життєздатності є забезпечення розвитку порівняльних переваг, визначених за результатами SWOT-аналізу (розбудова можливостей, котрі послаблюють гостроту вад і проблем). Крім того, для виявлення синергії між вадами та загрозами, яка загрожує життєздатності (для ризик-менеджменту), застосовується матриця слабких сторін та загроз
<i>Інтеграція</i>	Забезпечувалася за двома напрямками: інтеграція спільних місцевих потреб на регіональному рівні з територіальної та змістовної точки зору. Це означає, що досягнення будь-якої регіональної мети принесе результат і на місцевому рівні. Інтеграція забезпечується шляхом активної участі всіх заінтересованих сторін регіону. Інтеграція як багатомірний план розвитку пріоритетних секторів і напрямів діяльності забезпечує усунення конфліктів та негативних впливів. У цьому сенсі вона забезпечує зосередження на сумісності та синергії заходів
<i>Інновація</i>	Застосовується як принцип у процесі ідентифікації проектів, і стосується, головним чином, запропонованого підходу та якнайефективнішого використання наявних ресурсів
<i>Ієрархія стратегічних планів</i>	Стратегічні плани вищого рівня мають більш загальний характер і закладають підвалини для визначення конкретних заходів на нижчих рівнях
<i>Інституційна пам'ять</i>	Робота над проектом Стратегії базувалась на результатах, досягнутих при розробці попередніх стратегічних документів, зокрема Комплексної стратегії розвитку області до 2015 року
<i>Субсидіарність</i>	Визначення стратегічних заходів, починаючи з найнижчого рівня (на основі потреб місцевих громад), здійснювалось з використанням ресурсів регіонального розвитку

Модель розробки Стратегії обрано, виходячи з потреб регіону.

Етапи розробки Стратегії:

1. Організація роботи

Робоча група (РГ) – колектив осіб, який створюється для роботи над планом стратегічного розвитку регіону. Саме на засіданнях РГ презентуються, обговорюються всі напрями роботи та ухвалюються відповідні рішення.

2. Здійснення соціально-економічного аналізу та SWOT-аналізу

Відправним пунктом процесу розробки Стратегії є інвентаризація статистичних даних. Стратегічний аналіз є чимось більшим ніж розгляд статистичних показників, оскільки передбачає також оцінювання структурних, політичних, економічних та соціальних умов. У цьому сенсі кількісно-емпіричний аспект має тісний зв'язок із якісними аспектами.

Соціально-економічний аналіз, порівняльні переваги, виклики та ризики, що враховують специфіку Дніпропетровщини, є основою стратегічного планування, поєднуючи в собі потреби районів і шляхи розв'язання проблем.

Після аналізу ситуації було розпочато аналіз потенціалу регіону. В основу методики виконання цієї роботи покладено SWOT-аналіз. На практиці робоча група визначала сильні сторони регіону, можливості розвитку, слабкі сторони та зовнішні загрози. На кількох семінарах проводився мозковий штурм, зосереджений на визначенні синергетичної взаємодії чинників у рамках кожного з елементів SWOT-аналізу, що мав на меті визначення стратегічної орієнтації, порівняльних переваг і забезпечення можливості управління ризиком.

Виявлені сильні та слабкі сторони, можливості та загрози формують чітке уявлення про поточну ситуацію, проблеми та потенціал розвитку регіону, а отже є містком між соціально-економічним аудитом та Стратегією, причому орієнтація Стратегії та основні елементи стратегічних цілей наприкінці цього етапу вже стає очевидною.

Результати виконання цього етапу є такими: соціально-економічний аналіз (детальну інформацію викладено у профілі Дніпропетровської області); SWOT-аналіз та SWOT-матриця; порівняльні переваги регіону (з аналізом ризиків).

Зовнішній та внутрішній аналізи забезпечують визначення основних проблем економічного розвитку регіону й разом з даними профілю регіону використовуються для формулювання стратегічних напрямів та цілей його розвитку на певний період часу.

3. Визначення місії, стратегічного бачення

Робоча група визначає місію та стратегічне бачення розвитку регіону – бажаного стану соціально-економічної системи у майбутньому, який може бути означений конкретною датою. Коректне формулювання бачення з точним зазначенням складових загальної мети розвитку є дуже важливим для успішного впровадження, подальшого моніторингу та оцінки виконання.

Стратегічне бачення відображає те, куди регіон має прийти в результаті реалізації Стратегії розвитку, а також той конкретний результат, який бажано досягти в майбутньому.

4. Формування стратегічних та операційних цілей із відповідними заходами

Стратегічні цілі було визначено в найзагальніших рисах, як мінімум, на 7 років. Цей термін визначено для того, щоб створити стратегічну платформу для циклів реалізації тривалістю 3 роки кожний та для уникнення необхідності повторення процесу розробки стратегії у проміжний період і перевірки життєздатності планів у довгостроковій перспективі. Стратегічні цілі було визначено на основі порівняльних переваг регіону з урахуванням викликів, а також можливих перешкод і ризиків на шляху розвитку.

Операційні цілі було визначено як віхи на шляху досягнення стратегічних цілей, які передбачають реалізацію необхідних заходів з метою

досягнення відповідних стратегічних цілей на період до 2020 року. Для формування чіткої структури всіх елементів стратегії, зазначено заходи стратегічної цілі, прив'язані до операційних цілей. Дуже часто ці заходи являли собою поєднання регіональних заходів (проектів розвитку) та реформ, які створюють базу для подальшої розбудови потенціалу й досягнення цілей розвитку.

Найважливішим результатом процесу побудови Стратегії стали почуття відповідальності за Стратегію на регіональному та місцевому рівнях, зміцнення потенціалу партнерських груп, їхньої підзвітності та відповідальності за реалізацію.

На цьому етапі також розпочинається процес розробки Плану реалізації Стратегії, який формується на основі визначених у ній стратегічних і операційних цілей (після того, як їх схвалено), а робочі підгрупи узгоджують конкретні заходи, які мають бути вжиті для досягнення загальних і конкретних цілей. Завдання передбачають визначення відповідальних за їх виконання, установлення термінів виконання та визначення необхідних ресурсів. План реалізації розробляється за кожною стратегічною та операційною ціллю й являє собою „дерево цілей”. Він формується виходячи з принципу „від загального до конкретного” та несе в собі високу ступінь деталізації.

Етап формування стратегічних та операційних цілей супроводжується також проведенням Стратегічної екологічної оцінки (СЕО), що дозволяє забезпечити досягнення екологічної збалансованості Стратегії. Для виконання СЕО створюється окрема робоча група, основним завданням якої є оцінювання потенційних негативних впливів на довкілля від реалізації Стратегії у майбутньому. Таким чином, принципи сталого розвитку стають основою для Стратегії, а її розробка проводиться в дусі забезпечення поєднання зусиль, спрямованих на заохочення економічного зростання та капіталовкладень у регіон, із зусиллями, спрямованими на пом'якшення несприятливого впливу на довкілля, для формування регіону, для якого є важливою якість життя нинішнього та майбутніх поколінь.

5. Громадське обговорення та ухвалення Стратегії

Розробивши Стратегію включно з Планом її реалізації, робоча група ініціює проведення громадських слухань (або використовуються інші форми громадського обговорення). Після проведення громадського обговорення, доопрацьована Стратегія подається на розгляд і ухвалення обласної ради в якості політики економічного розвитку регіону.

6. Моніторинг та впровадження

Для забезпечення належного рівня відповідальності за реалізацію Стратегії, необхідно створити систему моніторингу її впровадження. Така система має включати орган з моніторингу.

У цілому Стратегія є основою для її впровадження через проекти регіонального розвитку, що впливають з її операційних цілей, а також базисом ухвалення управлінських та бюджетних рішень у сфері розвитку області.

2. Коротка характеристика соціально-економічного розвитку області

2.1. Географія, топографія, клімат, природні ресурси

Дніпропетровська область утворена 27 лютого 1932 року.

Область розміщена в південно-східній частині України, у басейні середньої і нижньої течії Дніпра, її площа становить 31,9 тис. кв. км (5,3 % від території України). Протяжність області з півночі на південь – 130 км, із заходу на схід – 300 км. Практично вся територія області перебуває в одній кліматичній зоні – помірно-континентальній.

Географічне розміщення області та її протяжність із заходу на схід створює додаткові ризики для сільського господарства, пов'язані з можливими посухами в межах усієї території Дніпропетровщини.

За геологічними умовами Дніпропетровська область поділяється на два субрегіони: Український кристалічний щит (65 % площі області) та Дніпровсько-Донецька западина (решта – 35 %). Позитивним фактором геологічної будови є сейсмостійкість, наявність передумов щодо залягання різноманітних рудних корисних копалин.

Дніпропетровщина є унікальною за різноманітністю й запасами корисних копалин, тут зосереджено унікальні родовища. Область володіє майже 50% загальнодержавних запасів корисних копалин. В області видобувається 100% загальноукраїнського обсягу марганцевої і майже 80% залізної руди. Мінеральні ресурси є основою для розвитку господарства області, особливо, виробництв чорної металургії, оскільки наявна як головна, так і допоміжна сировина.

В області виявлено близько 300 родовищ та значні запаси паливно-енергетичної сировини: магнезитової, каолінової, уранової, будівельної та іншої, зокрема рідкісних та кольорових металів. Є поклади титану, рутил-ільменітових руд, цирконію, нікелю, кобальту.

Грунтовий покрив Дніпропетровської області складають переважно чорноземи різної якості. Їх характер змінюється з півночі на південь області від чорноземів звичайних до таких, які містять невеликі домішки суглинків. Відповідно, і родючість ґрунтів знижується з півночі на південь. Найвищою родючістю характеризуються чорноземи звичайні середньогумусні, найнижчою – солонці. Родючість дерново-підзолистих ґрунтів невисока, вони потребують поліпшення для сільськогосподарського використання, зокрема внесення органічних добрив.

В області висока частка ґрунтів високої родючості, виведених з господарського обігу внаслідок видобутку корисних копалин, зокрема залізних руд, а також відведення земель під промислову та житлову забудову і транспортні комунікації.

Середня густота річкової мережі становить 0,27 км / кв. км, забезпеченість водними ресурсами – 460 тис. куб. м на кв. км площі, проте ресурси місцевого стоку становлять лише 20 тис. куб. м / кв. км. Лише р. Самара має значне водогосподарське значення. Область належить до водозабезпечених, однак такий стан досягається за рахунок транзитного потоку

вод Дніпра. Локальних водних ресурсів недостатньо, тому в майбутньому область може зазнавати дефіциту води. Річки Дніпропетровської області відзначаються значним рівнем забруднення. Для вод Дніпра та Самари характерний високий вміст (з перевищенням ГДК) сульфатів, сульфідів, окисів заліза та важких металів унаслідок інтенсивних промислових скидів.

Дніпропетровська область (станом на 01 липня 2013 року) має 170 природно-заповідних територій і об'єктів, у тому числі 23 заказники державного значення, 3 пам'ятки природи, 76 заказників місцевого значення; 49 пам'яток природи, 1 парк – пам'ятку садово-паркового мистецтва загальнодержавного значення та 7 – місцевого значення; 3 заповідні урочища.

М'який клімат, мінеральні джерела, лікувальні грязі Дніпропетровщини – все це створює умови для лікування та відпочинку. Землі природоохоронного призначення області у 2013 році становили 88,13 тис. га, водного фонду – 155,6 тис. га, лісового фонду – 192,4 тис. га.

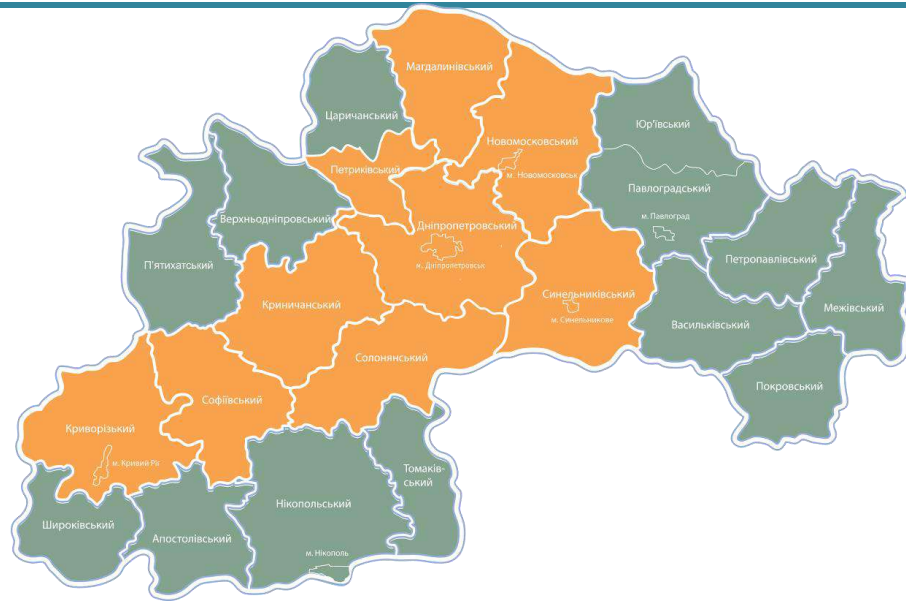
2.2 Адміністративно-територіальний устрій та інтегрованість адміністративно-територіальних одиниць області, доступність, транспортні комунікації

Дніпропетровська область є однією з найбільш населених областей України з дуже високою щільністю населення та високим рівнем урбанізації: 83,4 % жителів проживають у 66 містах та селищах міського типу. В області також нараховується 1435 сільських населених пунктів. Загальна кількість населених пунктів дещо нижча від такого ж показника в інших високоурбанізованих областях України.

Сільські поселення у своїй більшості є малочисельними. В області 22 райони, 13 міст обласного значення, 7 міст районного значення, 46 селищ міського типу, 40 селищних рад, 288 сільських рад.

За кількістю сіл, що входять до складу однієї сільради (5 сіл на сільську раду), Дніпропетровська область значно випереджає середньоукраїнський показник (3 села на сільраду). Разом з тим у області є низка районів, де цей показник ще вищий: у Васильківському районі 10 сіл на сільраду, Покровському – 7, Криничанському – 6.

Переважна більшість населення області проживає в містах обласного значення – 74,3%. У сільській місцевості проживає 16,6 % населення, у містах районного значення й селищах міського типу, які не належать до міських рад сусідніх міст, – 9,1 % населення області. Рівень урбанізації районів області є нерівномірним. Криворізький, Нікопольський, Павлоградський райони мають низький рівень урбанізації через виведення міста – районного центру зі складу району, оскільки ці міста мають статус міста обласного значення. Втім, у області є декілька районів з природним низьким рівнем урбанізації і високою часткою сільського населення: Магдалинівський, Юр'ївський, Петропавлівський, Солонянський.

Мал. 1. Рівень розвитку районів Дніпропетровської області

Нерівномірність розвитку території Дніпропетровської області спостерігається через рівень доходності місцевих бюджетів. Так, рівень доходності бюджету м. Дніпропетровська у 19 разів більший, ніж доходи всіх районів області разом. Збереження такої ситуації спричинятиме подальший відтік населення із периферійних районів, переважно молоді, погіршення стану інфраструктури та ще більше зниження привабливості цих територій. Також проблемою периферійних районів часто є відсутність кадрів потрібної кваліфікації.

Незважаючи на розміщення обласного центру близько до географічного центру області, через витягненість території індекс внутрішньої доступності області значно нижчий за середній в Україні (0,80).

Низка районів області, зокрема такі, як Покровський, Межівський, Томаківський, Апостолівський, Широківський, розташовані надто далеко від обласного центру, що є додатковою перешкодою для їхнього розвитку. Квазі-столичні функції у південно-західній частині області виконує місто Кривий Ріг, до якого географічно тяжіють Широківський, Апостолівський, Софіївський райони.

Щільність усіх доріг обласного значення також є нижчою за середній показник в Україні.

Залізнична інфраструктура області розвинена краще автодорожньою. За щільністю залізниць, якістю залізничної інфраструктури Дніпропетровщина посідає лідируючі позиції серед українських регіонів. Залізничне сполучення забезпечує ефективний зв'язок з усіма регіонами України.

Головна водна артерія області – Дніпро – потенційно важлива транспортна складова економіки області, проте вона є й головним природним бар'єром інтеграції всього простору області.

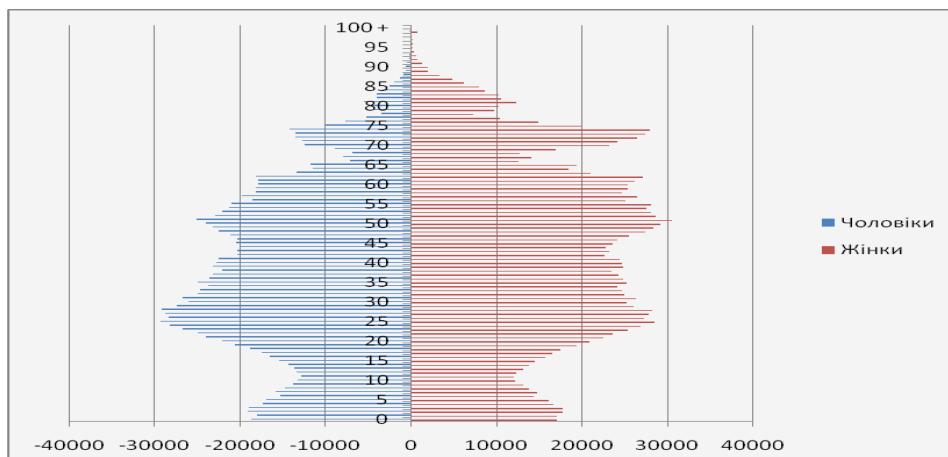
2.3. Населення та демографія, якість життя

Чисельність постійного населення станом на 01 січня 2012 року – 3317,0 тис. осіб (7,5 % населення України), у тому числі міське – 2766,1 тис. осіб (83,4 %), сільське – 550,9 тис. осіб (16,6 %). Щільність населення – 112 осіб на 1 кв. км.

З 2002 по 2013 рік населення Дніпропетровської області поступово, але постійно скорочувалося. При цьому чисельність сільського населення скорочувалася дещо швидше, ніж міського, за рахунок значно вищої смертності, попри вищу народжуваність і позитивне сальдо міграції у сільських поселеннях.

Зміни чисельності населення Дніпропетровської області є результатом впливу двох чинників: природного приросту населення та сальдо міграції. Зменшення населення за останні 5 років пояснюється, передусім, природними чинниками. Протягом останніх років рівень народжуваності був нижчим за рівень смертності, що спричинило від’ємний приріст населення.

Відповідно до демографічного прогнозу до 2030 року для Дніпропетровської області середня очікувана тривалість життя зросте з 73,7 року в 2010 році до 74,7 року в 2030 році для жінок і з 63,6 року до 66,1 року для чоловіків. Один із головних чинників відносно низької тривалості життя – високий рівень смертності працездатного населення, насамперед чоловіків. Дніпропетровська область – четверта в п’ятірці областей із найнижчими показниками середньої очікуваної тривалості життя чоловіків.

Мал. 2. Розподіл населення за віком

У 2013 році показник народжуваності становив 11,2 на 1 тис. осіб, показник смертності – 15,5 на 1 тис. населення, а показник від’ємності природного руху – 4,5 на 1 тис. населення. За прогнозом, від 2011 до 2030 року чисельність населення зменшиться ще на 12,1 %, або на 404,8 тис. осіб (з 3333,2 тис. осіб до 2928,4 тис. осіб), через від’ємний природний приріст. Хоча середня очікувана тривалість життя зростає, частка молоді працездатного віку та осіб працездатного віку загалом зменшиться з 2,0 млн осіб у 2011 році до 1,7 млн осіб у 2030 році. У 2011 році на 100 осіб працездатного віку

припадало 66 осіб непрацездатного віку. Цей показник зросте до 74 осіб у 2030 році.

В області збільшиться частка літніх людей, яка перевищує частку дітей (26 % проти 16 % у 2030 році). Помітна тенденція до старіння мешканців області та збільшення демографічного навантаження на населення працездатного віку. Так, середній (медіанний) вік населення області збільшиться з 38 років до 46 років для жінок та до 40 років для чоловіків у 2030 році.

Темпи природного зменшення населення в межах області суттєво різняться між окремими адміністративно-територіальними одиницями. Понад половини адміністративно-територіальних одиниць мають показник районного рівня зменшення населення вищий за середньообласний. Особливої уваги серед міст заслуговують Жовті Води та Марганець, серед районів – Павлоградський, Петриківський, Царичанський, Томаківський, де падіння чисельності населення є найбільшим.

Населення області переважно проживає в містах (обласного значення – 74,3%, районного значення і селища міського типу – 9,1 %), у сільській місцевості проживає 16,6% населення. Така територіальна структура розміщення населення області є результатом історичного розвитку промисловості в регіоні. Рівень урбанізації районів області є нерівномірним.

Природне скорочення населення може мати негативні наслідки для регіонального розвитку: зменшення чисельності осіб працездатного віку, зростання демографічного навантаження на працюючого. Згадані демографічні зміни визначатимуть економічну та бюджетну ситуацію в області впродовж прогнозного періоду. Вони впливатимуть на рівень трудової активності населення й на видаткову частину бюджету (через потребу в більшій кількості шкіл та адаптації системи охорони здоров'я).

Старіння населення призведе не лише до зменшення спроможності опановувати нові професії та використовувати нові технології, виникнення потреби в наповненні пенсійного фонду, а й вимагатиме формування додаткового попиту на медичне обслуговування літніх людей, збільшення ресурсів на їхнє утримання, а також інвестування в розвиток спеціальних медичних технологій для цієї вікової категорії. Старіння населення також спричинить зменшення споживання певних товарів і послуг (автомобілі, житло для сімей із дітьми, освітні й розважальні послуги для молоді та товари для дітей і молоді), проте збільшить попит на ліки та інші товари для літніх людей. Крім того, люди працездатного віку змушені будуть утримувати літніх людей і забезпечувати дітей, що збільшить розмір їхніх фінансових витрат.

Середній вік робочої сили суттєво збільшиться, тому в області бракуватиме молодих працівників і буде велика чисельність працівників старшого віку. Чисельність молодого населення працездатного віку (від 16 до 30 років) зменшиться на 37 %. Тому підприємствам буде важко найняти необхідну кількість молодих працівників для забезпечення економічного зростання.

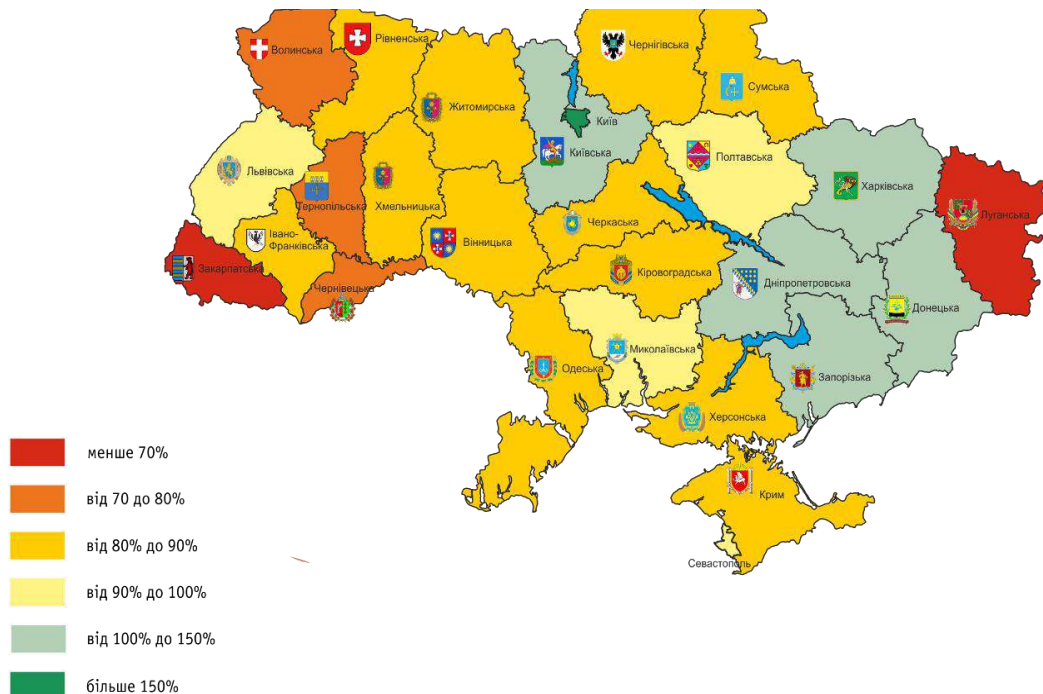
Загальне зменшення чисельності населення змінить інфраструктуру міст і сіл. Наприклад, зменшення загальної чисельності населення може призвести до зменшення потреби у громадському транспорті та житлі. Зменшення

чисельності населення працездатного віку передбачатиме підвищення продуктивності робочої сили для забезпечення економічного зростання.

Дніпропетровщина належить до областей із порівняно вищим рівнем доходів населення, ніж середній показник в Україні. Однак, незважаючи на це, показник введення в експлуатацію житла залишається одним із найнижчих в Україні.

Система дошкільних та загальноосвітніх закладів є розгалуженою та відповідає системі розселення. У загальноосвітніх навчальних закладах – високий рівень забезпеченості кадрами на 100 учнів, але за структурою педагогічних кадрів спостерігається відсутність молоді, нестача вчителів точних наук, іноземних мов.

У лікувально-профілактичних закладах області працює близько 66,6 тис. працівників, із них 11,7 тис. лікарів та 25,5 тис. молодших спеціалістів із медичною освітою. Забезпеченість населення лікарями становить 35,3, а середнім медичним персоналом – 77,2 на 10 тис. населення. Показник забезпеченості населення ліжками у 2013 році – 82,5 на 10 тис. населення. Функціонують 53 центри первинної медико-санітарної допомоги з мережею підпорядкованих лікарських амбулаторій загальної практики – сімейної медицини (402), які максимально наближені до місць проживання населення. Ураховуючи скорочення чисельності населення та очікуване скорочення централізованого фінансування системи охорони здоров'я, велика кількість лікарів та ліжок/місць вимагатиме більшого фінансування з місцевих бюджетів та заходів з оптимізації (укрупнення) медичних закладів.

Мал. 3. Доходи населення в розрахунку на 1 особу

З метою модернізації служби швидкої медичної допомоги (ШМД) у області проведена концентрація матеріально-технічних, кадрових та фінансових ресурсів служби швидкої медичної допомоги. Наразі в області

функціонує обласний центр екстреної медичної допомоги та 6 територіальних станцій ШМД, що дозволило досягти принципу екстериторіальності. У регіоні створюється Єдина регіональна оперативно-диспетчерська служба ШМД. Водночас рівень медичного устаткування та охоплення медичними послугами віддалених районів та сіл області лишається низьким.

2.4. Трудовий, науково-кадровий потенціал, освіта

У Дніпропетровській області чисельність економічно активного населення у віці 15 – 70 років практично не змінилася у 2005 – 2009 роках і становила в середньому 1666 тисяч осіб, після чого відбулося невелике скорочення кількості економічно активного населення за рахунок скорочення чисельності населення цієї вікової групи в цілому. У 2011 році економічно активне населення становило близько 1644 тис. осіб.

З 2007 року зайнятість в області стабільно зменшувалася. Хоча у 2010 та 2011 роках стан економіки поліпшився, в області й далі зменшувалася кількість робочих місць. Протягом 2002 – 2011 років чисельність штатних працівників у області зменшилася більше ніж на 100 тис. осіб. Очікується, що зменшення кількості робочих місць триватиме до 2017 року, буде дедалі меншим, після чого кількість робочих місць в економіці області знову збільшиться.

Три сектори-лідери з точки зору доданої вартості у Дніпропетровській області у 2011 році забезпечили 59% зайнятості: промисловість, торгівля, транспорт і зв'язок.

Переробна промисловість є найбільшою в області за рівнем зайнятості та обсягом випуску продукції. Найбільшими галузями переробної промисловості в області за рівнем зайнятості є металургія, харчова промисловість та виробництво транспортного обладнання. Протягом 2002 – 2011 років у цьому секторі стало на 63 тис. робочих місць менше, незважаючи на зростання реального випуску продукції. Це відповідає світовим тенденціям та модернізації сектору переробної промисловості, унаслідок чого збільшилися її капіталомісткість і продуктивність праці. Очікується, що впродовж наступних 10 років у переробній промисловості і далі зменшуватиметься кількість робочих місць, але меншими темпами.

Структура економіки області має великий вплив на масштаб розподілу за розмірами підприємств, установ і організацій. У зайнятості Дніпропетровської області домінують великі підприємства, які забезпечують роботою майже 2/3 усіх штатних зайнятих працівників. Значна чисельність працівників на великих і середніх підприємствах частково утримується через важливість добувної, металургійної та металообробної промисловості, де великий масштаб підприємства є найбільш ефективним.

Дніпропетровський регіон об'єднує 79 вищих навчальних закладів (61 вищий навчальний заклад I – II рівнів акредитації та 18 вищих навчальних закладів III – IV рівнів акредитації), в яких навчається майже 162 тис. студентів.

Основними центрами наукової думки в області є міста Дніпропетровськ та Кривий Ріг. Науковий потенціал області формувався протягом останніх

20 років як складова космічного, транспортно-логістичного, машинобудівного, металургійного кластерів.

Щороку кількість завершених наукових та науково-технічних робіт становить понад 3 тис. одиниць. З 1991 року загальна кількість створених нових видів техніки і технологій становила більше 17 тис. одиниць. Кожна третя розробка має інноваційну спрямованість, більше двох третин наукових та науково-технічних робіт упроваджено у виробництво. У загальному обсязі більше 60% – фундаментальні дослідження з найважливіших питань природничих, суспільних і гуманітарних наук, розробки щодо новітніх технологій в енергетиці, промисловості та в аграрному секторі. Обсяг виконаних наукових та науково-технічних робіт підприємств щороку становить майже 1 млрд грн, питома вага яких зросла з 75,9% у 2008 році до 92,1% у 2011 році. Це свідчить про зменшення фінансування з інших джерел.

В області діє розгалужена мережа наукових, конструкторських установ, частину яких реорганізовано в акціонерні товариства різних форм власності, а частина продовжує розвиватися як державні установи. Діяльність переважної більшості цих організацій залежить від реалізації національних програм та фінансування з Державного бюджету України. В останні роки обсяг фінансування наукових досліджень та робіт зменшувався.

2.5. Економіка та підприємництво

Структура економіки області зберігає ознаки індустріальної, оскільки сфера послуг активно розвивається тільки у місті Дніпропетровськ, де її частка в структурі економіки становить більше 25 %. Сільське господарство є важливим для розвитку всіх районів області, але не є достатньо ефективним і за наявної структури виробництва не створює достатньої кількості робочих місць. Тому ключовими для економіки області залишаються галузі промисловості.

Дніпропетровщина має потужний промисловий потенціал. Він характеризується високим рівнем розвитку важкої індустрії та концентрації великих підприємств. У регіоні діють понад 700 великих промислових підприємств двадцяти основних видів економічної діяльності, на яких працюють 369,4 тис. осіб. Найпотужнішими промисловими центрами області є міста: Дніпропетровськ, Кривий Ріг, Дніпродзержинськ, Нікополь, Павлоград. Потужні промислові підприємства розташовані також у містах Марганець і Новомосковськ.

Основний обсяг реалізованої продукції виробляється фактично у двох містах області. Сума продукції, виробленої в інших (крім Дніпропетровська та Кривого Рогу) містах обласного значення, не перевищує 29% від загального обсягу реалізованої продукції.

Добувна промисловість забезпечує майже 30% загального обсягу реалізованої промислової продукції області й є важливою складовою гірничо-металургійного комплексу регіону та країни.

Основна галузь переробної промисловості регіону – металургія та оброблення металу, яка забезпечує 33% від загального обсягу реалізованої промислової продукції області. Металургійні підприємства виробляють

високоякісну та конкурентоспроможну продукцію, що переважно експортується.

На металургійних підприємствах зайнято 104,7 тис. осіб. Обсяги реалізованої продукції – 38,1% від загального обсягу по області.

Хімічна та нафтохімічна промисловість – це 47 підприємств, обсяг реалізованої продукції – 5,2% обсягу промислового виробництва в області. Чисельність працюючих – 10,5 тис. осіб.

У машинобудуванні, монтажі та ремонті машин й устаткування нараховується 155 підприємств основної діяльності, де працює 51,1 тис. осіб. Обсяг реалізованої продукції машинобудівного комплексу становить 7,7 % обсягу промислової продукції області.

Виробництвом продуктів харчування та переробкою сільськогосподарських продуктів зайнято 134 основних підприємства (без урахування підсобних і малих підприємств), на яких працює 25,5 тис. осіб.

Якщо найбільші міста мають певний рівень диверсифікації економіки, то для малих міст та області в цілому притаманна монопрофільність з перевагою добувної промисловості.

Жінки в області становлять більшість, але робочих місць для них бракує.

Продукція економічного сектору є енергоємною, з високим рівнем споживання ресурсів на одиницю продукції.

Динаміка світової економіки є важливою для економічних перспектив Дніпропетровщини. У 2012 році темпи зростання економіки України та області уповільнилися внаслідок зменшення зовнішнього попиту, особливо в Європі, що негативно вплинуло на переробну промисловість; спаду в секторі будівництва після завершення робіт, пов'язаних з проведенням Євро-2012, та відносно жорсткої монетарної політики, спрямованої на підтримку валютного курсу, яка обмежила зростання кредитування. Унаслідок впливу цих негативних чинників у економіці України розпочалася м'яка рецесія на початку другого півріччя 2012 року Політична криза 2013 – 2014 років надалі поглибила негативні тенденції в економіці.

Згідно з економічним прогнозом до 2017 року для Дніпропетровської області очікується, що зростання реального випуску продукції до 2017 року в середньому становитиме 2,9 %, що наближається до зростання показника реального ВВП України загалом. Уповільнення пов'язано зі значним скороченням випуску через кризу в 2014 році. У 2016 – 2017 роках зростання в області буде більш швидким, ніж у країні в цілому. Ця перспектива зростання значною мірою залежатиме від зростання в найбільших секторах економіки регіону. До п'яти найважливіших видів економічної діяльності у Дніпропетровській області, відповідно до їхніх часток у реальному випуску, належать: переробна та добувна промисловість, сектор транспорту та зв'язку, сектори сільського господарства та сектор операцій із нерухомим майном, оренди, інжинірингу та надання послуг підприємцям. У 2007 – 2011 роках сукупна частка цих п'яти секторів становила понад 82 % реального випуску продукції області.

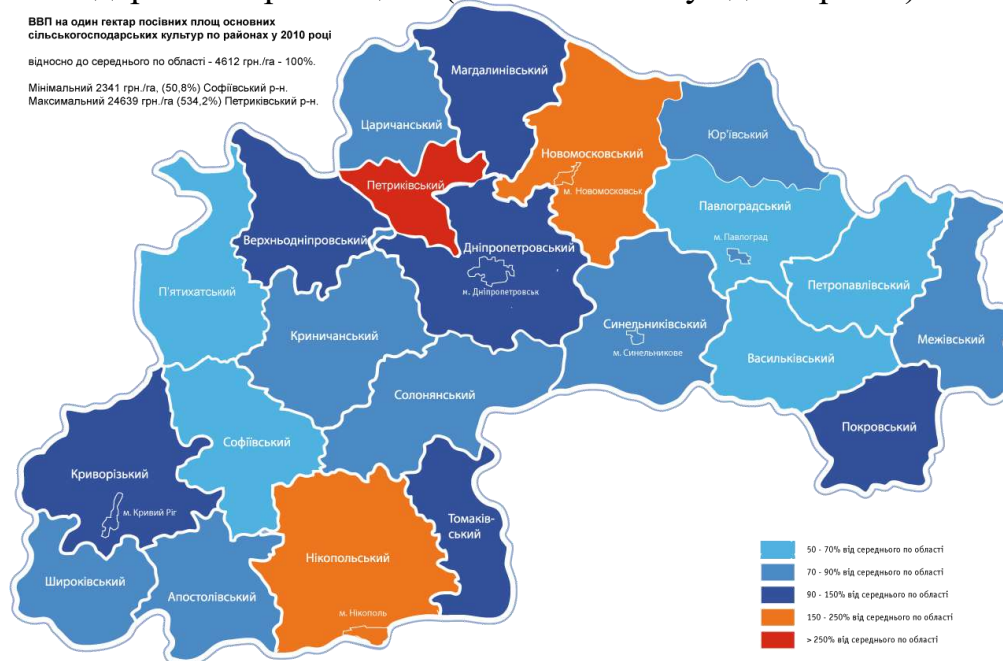
Економічне відновлення частково відбуватиметься за рахунок зростання в секторі будівництва, яке знову пожвавиться. Крім того, повільне відновлення в Європі та відчутне зростання в США стимулюватимуть український експорт.

Збільшення експорту дасть можливість монетарним органам України знизити відсоткові ставки, оскільки українській гривні вже не так загрожуватиме девальвація. Ці позитивні чинники, у свою чергу, стимулюватимуть створення нових робочих місць, що призведе до відновлення внутрішнього попиту.

Ураховуючи економічний спад в Україні, зростання реального випуску в переробній промисловості Дніпропетровської області відбудеться не раніше 2015 року. Прогнозується, що від 2015 до 2017 років середнє зростання реального випуску в цьому секторі буде на рівні 6,7 %. Цей прогноз трохи кращий за прогноз зростання економіки України загалом.

2.6. Сільське господарство

Сприятливі природно-кліматичні умови області дозволяють вести інтенсивне сільське господарство, вирощувати всі зернові культури та отримувати високоякісне продовольче зерно. У регіоні вирощується значна кількість різних видів агрокультур. Більш ніж 80 % площі області зайнято під сільськогосподарське виробництво (6,0 % сільгоспугідь України).

Мал. 4. Ефективність сільськогосподарського виробництва з 1 га

Частка сільськогосподарського виробництва у валовому регіональному продукті області за останні роки знижується і становить майже 4,6 %, що є дещо нижчим за середньоукраїнський показник (близько 8 %), але значно вищим ніж у промислово розвинених та високоурбанізованих регіонах країн Європейського Союзу (близько 1,4 %).

Усі райони області за останні 20 років значно скоротили поголів'я великої рогатої худоби, при загальному скороченні в 9,5 раза, в окремих районах скорочення поголів'я становило понад 15, а то й 20 разів (Верхньодніпровський, Межівський, а особливо Павлоградський райони).

За обсягом земельних ресурсів, які обробляються сільськогосподарськими підприємствами, для Дніпропетровської області характерним є переважання великих підприємств.

Сільське господарство області розвивається у сприятливих кліматичних умовах, але не є достатньо ефективним і за наявної структури виробництва і за малоефективної підтримки кооперативного та фермерського руху не створює достатньої кількості робочих місць.

Структура сільськогосподарського виробництва далека від оптимальної. При значному загальному обсязі виробництва сільськогосподарської продукції не в достатній мірі забезпечуються потреби внутрішнього споживання області за основними харчовими продуктами. Значна частина населення, яка мешкає на сільських територіях, через переважання в сьогоdnшній структурі сільськогосподарського виробництва рослинництва позбавлена можливостей для працевлаштування, що призводить до подальшої деградації сільських територій, погіршення демографічної ситуації та зменшення тривалості життя сільського населення.

2.7. Стан навколишнього природного середовища

За оцінкою установ НАН України за ступенем забруднення майже вся територія області належить до категорії дуже забруднених, а понад третини – до надзвичайно забруднених. Така незадовільна екологічна ситуація в регіоні негативно впливає на здоров'я населення та демографічну ситуацію, для якої сьогодні характерним є зниження народжуваності, зростання загальної смертності та погіршення епідеміологічного стану.

Дніпропетровська область належить до найменш забезпечених якісними питними водними ресурсами. У більшості міст утворилася передкризова та кризова водогосподарська й гідроекологічна ситуація, адже здатність Дніпра та багатьох річок басейну до самовідновлення вже не забезпечує відновлення порушеної екологічної рівноваги. Протягом 2010 – 2013 років спостерігаються високі концентрації забруднюючих речовин у поверхневих водних ресурсах, зокрема за вмістом марганцю, хлорид- та сульфат-іонів, а також показником сухого залишку. Якість води в поверхневих водних ресурсах не відповідає вимогам господарського та побутового споживання. Однією з основних проблем забруднення водного басейну області є забруднення шахтними водами. Основні забруднювачі – шахти міст Кривий Ріг (найбільша кількість), Павлоград, Орджонікідзе, Тернівка призводять до підвищення мінералізації водних об'єктів, адже очистка високомінералізованих вод відсутня.

Обсяг валових викидів забруднюючих речовин у атмосферне повітря від стаціонарних та пересувних джерел забруднення у Дніпропетровській області у 2012 році становив 1173,1 тис. тонн, що на 15 тис. тонн більше ніж у 2011 році та становить понад 17,2% від загальнодержавних. Тенденція до стійкого збільшення навантаження на повітряний басейн області встановилася протягом останніх п'яти років. Загальний стан атмосферного повітря в межах області продовжує погіршуватись. Повітряний басейн області найбільше забруднюється в містах Кривий Ріг, Дніпропетровськ, Дніпродзержинськ, Нікополь, Апостолівському та Павлоградському районах, тобто, в регіонах з

високою щільністю населення. Для цих населених пунктів властиве перевищення допустимого вмісту в повітрі пилю, аміаку, діоксиду азоту, формальдегіду, оксиду азоту, фенолу, оксиду вуглецю та інших забруднюючих речовин, багато з яких є канцерогенними та викликають респіраторні захворювання.

Станом на 01 січня 2013 року в Дніпропетровській області нагромаджено майже 9,5 млрд тонн промислових відходів. Їхня переробка й утилізація становлять майже 32,5% від загального річного утворення, інші – продовжують поповнювати накопичувачі та звалища. З кожним роком обсяги утворення промислових відходів зростають, займаючи під зберігання значні площі земель та забруднюючи ґрунтовий покрив і водні ресурси.

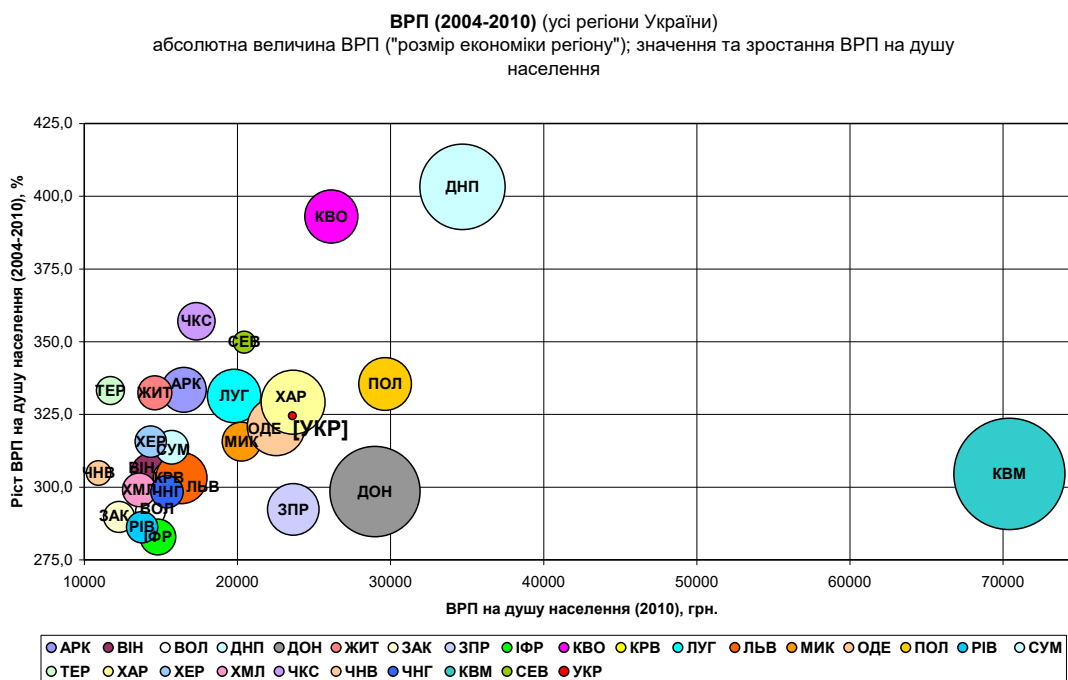
Земельні ресурси області перебувають під значним антропогенним та техногенним навантаженням. Переважаючим фактором порушення земель є добувна промисловість. Обсяги рекультивованих земель становлять лише 15 га на рік, тоді як порушені землі становлять 30 тис. га. Значний вплив на стан земельних ресурсів також здійснює екстенсивне сільське господарство, що використовує монокультури й не застосовує принципи сівоzmіни для збереження родючості ґрунтів.

Основними проблемами у сфері охорони довкілля області є високе екологічне навантаження на одиницю площі; нестача питної води, висока забрудненість повітря; нагромадження промислових та твердих побутових відходів; значна кількість порушених промисловістю земель, що не використовуються. Екологічні проблеми мають безпосередній вплив на стан здоров'я населення області, викликаючи респіраторні, кишкові, ракові захворювання та обумовлюючи високу смертність.

2.8. Потенціал області в порівнянні з сусідніми регіонами

За рівнем урбанізації та системи розселення Дніпропетровська область є *найбільш індустріалізованим високоурбанізованим регіоном зі збалансованою міською мережею* (Дніпропетровська, Донецька, Запорізька, Луганська області).

На Мал. 5 показано загальну порівняльну характеристику регіональних економік за показником абсолютного розміру валового регіонального продукту, темпів його зростання та розміром ВРП на одну особу.

Мал. 5. Порівняльний аналіз розвитку регіонів України

Серед областей-сусідів найбільш економічно розвиненими (з найбільшими обсягами регіональної економіки) є Донецька, Запорізька, Полтавська та Харківська. Ці регіони є потенційними конкурентами Дніпропетровської області за інвестиційні ресурси й водночас можливими головними споживачами продукції економічної діяльності суб'єктів, розміщених на Дніпропетровщині.

Для подальшого можливого моніторингу динаміки розвитку Дніпропетровської області недостатньо розгляду абсолютних цифр, які характеризують стан регіональної економіки, оскільки за такого ставлення неможливо побачити зміни в порівнянні з іншими регіонами. Саме тому при проведенні соціально-економічного аналізу була виконана робота з визначення регіонів, які належать до однієї групи, та формування переліку базових показників для оцінки цих регіонів і регіонів сусідів. Аналіз розвитку Дніпропетровщини здійснено в порівнянні з регіонами-сусідами та регіонами Польщі (Сілезьке воєводство) та Російської Федерації (Кемеровська та Саратовська області), які мають близькі показники урбанізації та економічної структури.

Показник „Приріст населення на 1000 осіб” (дані 2012 року) у Дніпропетровській області становив -5,1, що гірше ніж в Херсонській області (-3,9) та в середньому по Україні (-4,1), однак краще ніж в інших регіонах-сусідах: найгірша ситуація в Луганській (-7,4), Харківській (-7,3) та Полтавській (-7,3) областях. Цей же показник у Кемеровській області становить -3,4, у Саратовській -4,5, а в Сілезькому воєводстві – незначний приріст +0,02.

Ступінь урбанізації у 2010 році на Дніпропетровщині становив 83,4%, що більше ніж в середньому по Україні (69%), більшості сусідніх областях, а

також Саратовській області та Сілезькому воєводстві. За цим показником Дніпропетровську область випереджали лише Донецька (90,5 %), Луганська (86,6 %) та Кемерівська (84%).

Показник „Валовий регіональний продукт на 1 особу” (дані 2010 року) в Дніпропетровській області становив 34709 грн, що є найбільшим показником серед українських регіонів, де проводилося порівняння, а також перевищував середньоукраїнський рівень (23600 грн). За цим показником Дніпропетровщина випереджає Кемерівську¹ (31460 грн) та Саратовську² (20210 грн) області, однак відстає від Сілезького воєводства³ (67960 грн).

За розміром валового регіонального продукту на душу населення та темпами його зростання область належить до групи регіонів із *високим ВРП на душу населення, середніми темпами зростання та переважно великим розміром регіональної економіки* – Дніпропетровська, Донецька, Полтавська області.

За показником економічної структури регіональної економіки область належить до числа *високоіндустріалізованих, зі значною часткою видобувної промисловості регіонів*: Дніпропетровська, Донецька, Луганська, Полтавська, Сумська та Запорізька області.

За обсягом капітальних інвестицій область належить до групи регіонів, на яку припадає 33,2% загального обсягу капітальних інвестицій: Одеська, Полтавська, Донецька, Дніпропетровська, Київська, Харківська області.

За показником зростання обсягу прямих іноземних інвестицій область належить до групи регіонів із дуже високим зростанням (вищим за середній рівень) – Севастополь, Харківська, Волинська, Дніпропетровська, Луганська, Івано-Франківська, Херсонська області.

За показниками ринку праці область належить до групи областей, що мають хороші умови на ринку праці – високий рівень зайнятості, у більшості вищий або значно вищий за середній (57,4 – 59,8 %), низький рівень незайнятості (4,4–6 %), низький тиск пропозиції робочої сили (1,5 – 4,7 %): Дніпропетровська, Донецька, Запорізька, Харківська, Київська, Одеська області, АР Крим.

За показником індексу конкурентоспроможності регіонів України область належить до групи регіонів із максимальним індексом: Київ, Дніпропетровська, Харківська, Київська, Донецька області (4,1 при 3,87 – середній у регіонах).

Дніпропетровська область, після міста Києва, є абсолютним лідером серед економік українських регіонів, що створює добрі стартові умови для наступного циклу стратегічного планування.

Проведене дослідження соціально-економічного стану Дніпропетровської області та отримані порівняльні характеристики з регіонами-сусідами та регіонами, які належать до однієї групи, будуть основою оцінки результатів виконання Стратегії.

¹ 2007 рік, курс 1 рубль=0,2 грн; ВРП – 444352,4 млн руб.=88870,48 млн грн; ВРП на 1 особу – 157297,5 руб.=31459,5 грн.

² 2007 рік, курс 1 рубль=0,2 грн; ВРП – 261682,9 млн руб.=52336,58 млн грн; ВРП на 1 особу – 101053 руб.=20210 грн.

³ 2007, курс 1 злотий=2,07 грн, ВРП - 153066 млн зл.=316846,62 млн грн; ВРП на 1 особу – 32831 зл.=67960 грн; у 2009 році цифри становили відповідно 175324 млн та 37761 зл., курс. 1 зл.=2,77 грн.

3. Головні чинники та сценарії розвитку області

3.1. Результати SWOT-аналізу

SWOT-аналіз Дніпропетровської області проведено на розширеному засіданні робочої групи, виходячи з матеріалів дослідження соціально-економічного стану області та залучення до процесу формування сильних та слабких сторін області місцевих експертів, науковців, працівників органів місцевого самоврядування та органів виконавчої влади.

Сильні сторони	Слабкі сторони
1. Значні поклади розвіданих корисних копалин (вугілля, залізна, марганцева та уранова руди, природний газ тощо). 2. Сприятливі погодно-кліматичні умови для розвитку сільського господарства. 3. 90 % земель сільськогосподарського призначення області становлять ґрунти чорноземного типу. 4. Найвищий рівень економічного розвитку серед усіх областей України. 5. Розвинена інфраструктура залізничного транспорту, наявність річкових портів. 6. Розвинені зовнішньоекономічні зв'язки. 7. Розвинена фінансова інфраструктура (банки, біржі). 8. Збережений науковий потенціал у різних галузях, особливо в галузях ракетобудування, металургії та сільського господарства. 9. Велика місткість регіонального споживчого ринку в порівнянні з іншими регіонами. 10. Достатня кількість трудових ресурсів належної якості для забезпечення потреб роботодавців регіону. 11. Розгалужена мережа вищих навчальних закладів, яка відповідає потребам економіки області в підготовці кадрів. 12. Високий рівень урбанізації.	1. Неінтегрованість території області (протяжність зі сходу на захід, розділення Дніпром, віддаленість периферійних районів від обласного центру). 2. Низький рівень забезпечення водними ресурсами більшості території області. 3. Техногенне забруднення атмосферного повітря, ґрунтів і ґрунтових вод. 4. Монопрофільність економіки багатьох міст області. 5. Значні диспропорції між районами за рівнем урбанізації та економічного розвитку. 6. Висока ресурсо- й енергоємність виробництва та житлово-комунального господарства. 7. Значна зношеність інженерної інфраструктури. 8. Монополізований ринок житлово-комунальних послуг. 9. Недостатня громадська активність населення. 10. Відсутність переробки та утилізації промислових і твердих побутових відходів. 11. Брак робочих місць для жінок у більшості населених пунктів. 12. Незначна частка малого та середнього бізнесу в структурі економіки області, брак інфраструктури підтримки МСБ. 13. Слабкі зв'язки між науково-дослідними установами та бізнесом. 14. Зниження родючості ґрунтів через недотримання сівозмін унаслідок

13. Створена інфраструктура підтримки залучення інвестицій. 14. Створена навчальна база для підготовки спеціалістів у сфері державного управління та місцевого самоврядування	моногалузовості сільського господарства та значної концентрації земель у великих агровиробників. 15. Переважання сировини та продукції низького ступеня переробки у структурі експорту. 16. Скорочення населення та його старіння, збільшення частки населення непрацездатного віку
Можливості	Загрози
1. Підписання договору про зону вільної торгівлі з ЄС без виключень та обмежень. 2. Розвиток технологій використання промислових відходів у виробництві будматеріалів. 3. Відродження річкового судноплавства по Дніпру завдяки диверсифікації транспортних перевезень. 4. Зростання світового попиту на продукти харчування. 5. Подальша комерціалізація освоєння космосу, яка потребуватиме нових ракетноносіїв. 6. Закон України „Про генеральну схему планування території України” передбачає включення області в міжнародні транспортні коридори. 7. Перспективне будівництво об’їзних автодоріг біля крупних населених пунктів області. 8. Державна підтримка створення промислових і наукових парків. 9. Запровадження досягнень міжнародної практики, інновацій і технологій. 10. Збільшення повноважень місцевої влади завдяки децентралізації влади	1. Скорочення кількості трудових ресурсів у найближчі 10 років та збільшення соціального й фінансового навантаження на одного працюючого. 2. Зниження попиту на металопродукцію на міжнародних ринках. 3. Неефективна державна політика у сфері управління відходами. 4. Несприятливий бізнес-клімат в Україні. 5. Зростання світових цін на енергоносії. 6. Відсутність впливу місцевої влади на підприємства, які забруднюють навколишнє природне середовище. 7. Нестабільність природно-кліматичних умов, що може призвести до змін у сільському господарстві. 8. Погіршення стану довкілля внаслідок продовження політики незбалансованого природокористування. 9. Скорочення державного фінансування національних програм із підтримки розвитку регіонів

3.2. SWOT-матриця

SWOT-матриця дозволяє виявити взаємозв'язки між „внутрішніми” (сильні та слабкі сторони) та „зовнішніми” (можливості та загрози) факторами, що мають стратегічне значення для Дніпропетровської області. Саме ці взаємозв'язки дозволяють сформулювати порівняльні переваги, виклики й ризики, які є основою для стратегічного вибору – формулювання стратегічних та операційних цілей розвитку області на довгострокову перспективу.

8. Державна підтримка створення промислових і наукових парків

9. Запровадження досягнень міжнародної практики, інновацій і технологій

10. Збільшення повноважень місцевої влади внаслідок проведення децентралізації влади

8. Збережений науковий потенціал у різних галузях, особливо в галузях ракетобудування, металургії та сільського господарства

9. Велика місткість регіонального споживчого ринку в порівнянні з іншими регіонами

10. Достатня кількість трудових ресурсів належної якості для забезпечення потреб роботодавців регіону

11. Розгалужена мережа вищих навчальних закладів, яка відповідає потребам економіки області в підготовці кадрів

12. Високий рівень урбанізації

13. Створена інфраструктура підтримки залучення інвестицій

14. Створена навчальна база для підготовки спеціалістів у сфері державного управління та місцевого самоврядування

Виклики**Слабкі сторони**

1. Неінтегрованість території області (протяжність зі сходу на захід, розділення Дніпром, віддаленість периферійних районів від обласного центру)

2. Низький рівень забезпечення водними ресурсами більшості території області

3. Техногенне забруднення атмосферного повітря, ґрунтів і ґрунтових вод

4. Монопрофільність економіки багатьох міст області

5. Значні диспропорції між районами за рівнем урбанізації та економічного розвитку

6. Висока ресурсо- й енергоємність виробництва та житлово-комунального господарства

7. Значна зношеність інженерної інфраструктури

8. Монополізований ринок житлово-комунальних послуг

9. Недостатня громадська активність населення

Зменшують

Можливості

1. Підписання договору про зону вільної торгівлі з ЄС без виключень та обмежень

2. Розвиток технологій використання промислових відходів у виробництві будматеріалів

3. Відродження річкового судноплавства по Дніпру завдяки диверсифікації транспортних перевезень

4. Зростання світового попиту на продукти харчування

5. Подальша комерціалізація освоєння космосу, яка потребуватиме нових ракетноносіїв

6. Закон України „Про генеральну схему планування території України” передбачає включення області в міжнародні транспортні коридори

7. Перспективне будівництво об’їзних автодоріг біля крупних населених пунктів області

8. Державна підтримка створення промислових та наукових парків

9. Запровадження досягнень міжнародної практики, інновацій і технологій

10. Відсутність переробки та утилізації промислових і твердих побутових відходів

10. Збільшення повноважень місцевої влади внаслідок проведення децентралізації влади

11. Брак робочих місць для жінок у більшості населених пунктів

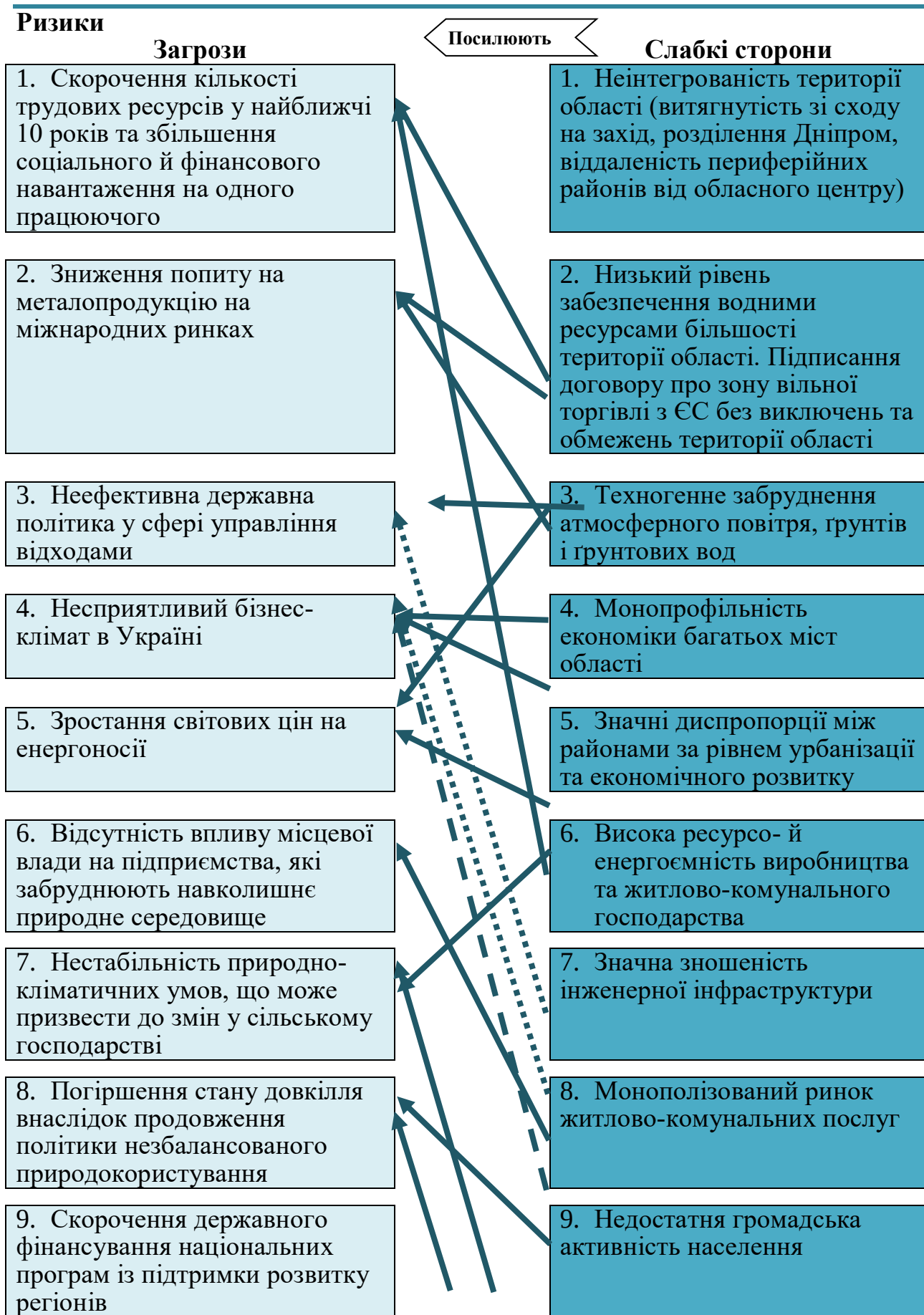
12. Незначна частка малого та середнього бізнесу в структурі економіки області, брак інфраструктури підтримки МСБ

13. Слабкі зв'язки між науково-дослідними установами та бізнесом

14. Зниження родючості ґрунтів через недотримання сівозмін унаслідок моногалузовості сільського господарства та значної концентрації земель у великих агровиробників

15. Переважання сировини та продукції низького ступеня переробки у структурі експорту

16. Скорочення населення та його старіння, збільшення частки населення непрацездатного віку

10. Відсутність переробки та утилізації промислових і твердих побутових відходів

11. Брак робочих місць для жінок у більшості населених пунктів

12. Незначна частка малого та середнього бізнесу в структурі економіки області, брак інфраструктури, підтримки МСБ

13. Слабкі зв'язки між науково-дослідними установами та бізнесом

14. Зниження родючості ґрунтів через недотримання сівозмін унаслідок моногалузевості сільського господарства та значної концентрації земель у великих агровиробників

15. Переважання сировини та продукції низького ступеня переробки у структурі експорту

16. Скорочення населення та його старіння, збільшення частки населення працездатного віку

Порівняльні переваги, виклики й ризики розвитку області

Порівняльні переваги

(визначені в результаті аналізу сильних сторін і можливостей)

- Сильними сторонами Дніпропетровщини є наявність значних покладів корисних копалин, розвинені зовнішньоекономічні зв'язки та фінансова інфраструктура. Ці сильні сторони є порівняною перевагою Дніпропетровщини, оскільки можуть бути підтримані такими можливостями, як зростання в середньостроковій перспективі світового попиту на продукцію металургії, хімії, а також підписання договору про зону вільної торгівлі з ЄС без виключень та обмежень.
- Сильними сторонами Дніпропетровщини є наявність ґрунтів чорноземного типу, сприятливі погодно-кліматичні умови для розвитку сільського господарства, розвинені зовнішньоекономічні зв'язки та фінансова інфраструктура. Ці сильні сторони є порівняною перевагою Дніпропетровщини, оскільки можуть бути підтримані такими можливостями, як зростання в середньостроковій перспективі світового попиту на продукти харчування, а також підписання договору про зону вільної торгівлі з ЄС без виключень та обмежень.
- Найвищий рівень економічного розвитку серед усіх областей України та розвинута інфраструктура залізничного транспорту, наявність річкових портів у поєднанні з перспективною можливістю включення інфраструктури області в міжнародні транспортні коридори можуть стати додатковою порівняльною перевагою регіону.
- Високий рівень використання елементів електронного врядування сприяє впровадженню програм зі спрощення дозвільної системи та підвищення ефективності управління соціально-економічними процесами в регіоні.
- Подальша комерціалізація освоєння космосу, яка потребуватиме нових ракетноносіїв, сприятиме залученню таких сильних сторін Дніпропетровської області, як наявність розвинутої галузі ракетобудування, розвинені зовнішньоекономічні зв'язки.

Виклики

(визначені в результаті аналізу слабких сторін і можливостей)

- Підписання договору про зону вільної торгівлі з ЄС без виключень та обмежень сприятиме тому, що у структурі експорту Дніпропетровщини збільшиться частка продукції з вищим ступенем переробки. Водночас це станеться лише за умови поліпшення бізнес-клімату, надходження інвестицій у модернізацію наявних потужностей та створення нових.
 - Високий рівень забруднення атмосферного повітря від пересувних джерел може бути зменшений завдяки перспективному будівництву об'їзних автошляхів біля великих населених пунктів області та розробці механізмів впливу місцевої влади на основні підприємства-забруднювачі.
-

- Перспективний розвиток технологій використання промислових відходів у виробництві будматеріалів може допомогти нівелювати таку слабку сторону області, як відсутність переробки та утилізації промислових і твердих побутових відходів. Очевидно, що реалізація такого сценарію стане можливою через зміцнення зв'язків між науково-дослідними установами та бізнесом.
- Імовірне відродження річкового судноплавства по р. Дніпро завдяки диверсифікації транспортних перевезень сприятиме зменшенню таких слабких сторін області, як слабка інтегрованість території та наявність значних диспропорцій між районами за рівнем урбанізації та економічного розвитку.
- Використання освітнього потенціалу області для забезпечення зайнятості у виробництві з високим ступенем доданої вартості продукції, наукоємному виробництві, подальша комерціалізація науки сприятимуть залученню таких сильних сторін Дніпропетровської області, як збережений науковий, освітній потенціал, відповідність системи освіти потребам економіки області.
- Прогнозована державна підтримка створення промислових та наукових парків та цілеспрямована робота із залучення іноземних інвестицій може стати одним із факторів підвищення інвестиційної привабливості та сприятиме диверсифікації економіки монопрофільних міст.
- Упровадження альтернативних джерел енергії, будівництво сонячних електростанцій, переважно на порушених землях, сприятиме створенню умов для підвищення енергетичної безпеки області.
- Вирішення проблеми значної ресурсо - та енергоємності виробництва можливе за рахунок модернізації підприємств, підтримки розвитку наукоємного виробництва, зокрема співпраці науки та бізнесу, а також створення сучасних промислових та наукових парків.

Ризики

(визначені в результаті аналізу слабких сторін і загроз)

- Несприятливий бізнес-клімат в Україні є серйозною загрозою, особливо, для таких слабких сторін Дніпропетровщини, як монопрофільність економіки багатьох міст області, значні диспропорції між районами за рівнем урбанізації та економічного розвитку, брак робочих місць для жінок у більшості населених пунктів, незначна частка МСБ у структурі економіки області.
- Зниження попиту на основні продукти металургійної галузі при збереженні високого рівня енергоємності металургійних підприємств зменшує конкурентоспроможність продукції.
- Неефективна державна політика у сфері управління відходами та відсутність обмежувальних механізмів щодо обсягів нагромадження промислових відходів і площ, відведених під зберігання цих відходів, призводять до забруднення навколишнього природного середовища, поглиблюють вплив таких слабких сторін Дніпропетровщини, як техногенне забруднення атмосферного повітря та ґрунтових вод,

відсутність переробки та утилізації промислових і твердих побутових відходів.

- Висока енергоємність підприємств області створює додатковий ризик в умовах зростання світових цін на енергоносії та високої залежності від зовнішніх поставок газу.
- Існує ризик збільшення диспропорцій між районами та містами області за рівнем урбанізації та економічного розвитку, погіршення загальної конкурентоспроможності регіону та витоку з області кваліфікованих трудових ресурсів. Такі тенденції буде посилювати прогнозоване скорочення трудових ресурсів та негативні демографічні тенденції: старіння населення; високий рівень передчасної смертності, особливо чоловіків.
- Такі слабкі сторони, як інтенсивне техногенне забруднення довкілля, висока ресурсо- та енергоємність виробництва, недостатність переробки та утилізації відходів, монопрофільність виробництва та моногалузовість сільського господарства внаслідок продовження політики незбалансованого природокористування створюють умови для подальшого погіршення стану довкілля.
- Скорочення фінансування державних програм у короткостроковій перспективі може загострити соціальну ситуацію в монопрофільних містах та районах, а також обумовити подальше погіршення стану їхньої інфраструктури.

3.3. Обґрунтування вибору сценарію розвитку області

Сценарії розвитку – один із методів прогнозування, окремий розділ стратегічного управління, що посідає проміжну позицію між експертними методами оцінювання та методами математичного моделювання.

Традиційно розглядають три головних сценарії розвитку:

- 1) песимістичний: більшість зовнішніх загроз і багато внутрішніх проблем „спрацюють” і ці ризики настануть з високою імовірністю, значно погіршать існуючу ситуацію незважаючи на зусилля з упровадження Стратегії;
- 2) інерційний, або трендовий: усе в зовнішньому оточенні „йде, як сьогодні”, зовнішні можливості та загрози, що виникають, взаємокомпенсуються;
- 3) оптимістичний: демонструє позитивну динаміку, яка буде можлива за умови успішної реалізації Стратегії, докладання зусиль „з середини системи” або через вдалий збіг обставин і підтримку сильних сторін регіону зовнішніми можливостями.

Базуючись на демографічних тенденціях, аналізі соціально-економічної ситуації в області, а також прогнозах макроекономічних впливів, можна припустити, що найбільш імовірним є „інерційний” сценарій розвитку. Однак завдяки злагодженим зусиллям усіх заінтересованих сторін, у першу чергу – органів влади різних рівнів, можна створити умови для наближення сценарію розвитку до оптимістичного. Структурований виклад логіки докладання таких зусиль знайшов своє відображення у стратегічних та операційних цілях

розвитку Дніпропетровської області, що забезпечить розвиток регіону за оптимістичним сценарієм.

Крім того, було взято до уваги такі базові припущення:

- перспективні зміни національного законодавства не погіршуватимуть ситуацію в регіоні;
- буде забезпечено:

належне управління впровадженням Стратегії, що включатиме створення ефективних та прозорих механізмів відбору, моніторинг проектів Плану реалізації Стратегії;

належне фінансування проектів Плану реалізації Стратегії. Одних лише коштів обласного бюджету недостатньо для впровадження всіх стратегічних ініціатив, тому слід максимально використовувати можливості соціального партнерства та залучення ресурсів як з вітчизняних, так і з міжнародних джерел.

Таким чином, було обрано конфігурацію стратегічних і оперативних цілей, здатних у довгостроковій перспективі не лише підвищити якість життя мешканців Дніпропетровщини в умовах інерційного розвитку існуючих факторів впливу, але й запобігти окремим прогнозованим на сьогодні ризикам.

4. Стратегічні пріоритети розвитку області

Соціально-економічний аналіз розвитку регіону показує, що, незважаючи на економічне лідерство області в порівнянні з більшістю регіонів України, за окремими показниками соціальної та екологічної сфери, які суттєво впливають на якість життя громадян, ситуація в області не є найкращою. Відтак, оскільки головним об'єктом спрямування стратегічних зусиль регіонального розвитку є людина й якість її життя, було ухвалено рішення сформулювати нову стратегічну місію та бачення розвитку області:

Стратегічна місія:
примножити економічне багатство області та конвертувати його в
комфортні та безпечні умови проживання її мешканців

Обрання оптимістичного сценарію розвитку Дніпропетровщини передбачає гармонійний розвиток усієї території області, багатої на природні ресурси. Збереження системи розселення (висока урбанізація) та налагодження ефективної системи транспортного сполучення в межах області забезпечуватиме умови для дієвого використання природних багатств.

Стратегічне бачення:
Дніпропетровська область у 2020 році:
провідний регіон України, де економічне зростання є інструментом
перетворення області у край, де людям комфортно та безпечно жити і
працювати, де для жителів міських та сільських територій створено
умови для самореалізації, а збереження довкілля є природною потребою
людини

Обрані на підставі аналізу стратегічні цілі – спосіб досягнення стратегічного бачення. Їх визначення обумовлене, з одного боку, повноваженнями учасників підготовки і впровадження Стратегії, з іншого – наявністю політичної волі та інструментів впливу.

Стратегічне бачення досягатиметься через досягнення стратегічних цілей:

Стратегічна ціль 1	Стратегічна ціль 2	Стратегічна ціль 3	Стратегічна ціль 4
Зменшення економічних дисбалансів	Розвиток сільських територій	Екологічна та енергетична безпека	Розвиток людського капіталу

Обрані стратегічні цілі буде реалізовано через систему операційних цілей. В умовах планування розвитку такого складного, багатовекторного утворення, як область, передбачається визначення операційних цілей, завдань для окремих територій – районів, міст, селищ, сіл.

Стратегічні цілі 1 – 3 об'єднали спектри втручань, що стосуються окремих сфер діяльності та територій області. Натомість, стратегічна ціль 4 „Розвиток людського капіталу” є прямою соціальною інвестицією, яка забезпечує розвиток та збереження населення, демонструє цінність кожного мешканця області для створення спільного добробуту. Вміння домовлятися й об'єднуватися, демократично приймати рішення і власними зусиллями вирішувати спільні проблеми набувають особливого значення в умовах дефіциту бюджетних коштів. Тому ефективне впровадження проектів, які будуть реалізовуватися в рамках досягнення стратегічної цілі 4, опосередковано сприятиме досягненню решти стратегічних цілей.

Реалізація Стратегії має допомогти перетворити економіку області з досить повільно зростаючої, базованої на великих енерговитратах та виснаженні навколишнього природного середовища економіки з великою асиметрією розвитку окремих територій області на більш сучасну, базовану на інноваціях, активності підприємців економіку, що ґрунтується на оптимальному розміщенні економічних суб'єктів та ощадливому використанні природних ресурсів регіону.

5. Стратегічні, операційні цілі та завдання

5.1. Стратегічна ціль 1: ЗМЕНШЕННЯ ЕКОНОМІЧНИХ ДИСБАЛАНСІВ

Оскільки більшість промислових центрів області виникли та розвивалися навколо родовищ корисних копалин, історично саме вони є „економічними локомотивами” області, інвестиційно привабливими та такими, що забезпечують 80 % надходжень до бюджетів усіх рівнів. Разом з тим більша частина адміністративно-територіальних одиниць області є дотаційними, мають обмежені ресурси для розвитку, є малопривабливими для проживання населення.

Монопрофільні міста є залежними від стану глобальної економіки в частині чисельності працюючих на містоутворюючих підприємствах у силу значної експортної складової у структурі їх валового продукту й відповідно – коливань світового ринку. Сфери економіки, орієнтовані на регіональний та український ринки, слабо представлені.

З іншого боку, Дніпропетровська область має потужну промисловість, яку доповнюють великі сектори добувної промисловості та транспорту. Переробна промисловість є найбільшим сектором області як за рівнем зайнятості, так і за обсягом реального випуску продукції. Її частка становить 25 % кількості робочих місць у регіоні та 52% реального випуску продукції. Решта економіки області диверсифікована і представлена секторами добувної промисловості, транспорту, сільського господарства й сектором операцій з нерухомим майном, оренди, інжинірингу та надання послуг підприємцям. Відповідно до економічного прогнозу до 2017 року для Дніпропетровської області очікується, що зростання реального випуску до 2017 року в середньому становитиме 2,9 %, що наближається до зростання показника реального ВВП України загалом. У 2016 – 2017 роках зростання в області буде більш швидким, аніж у країні в цілому.

Незважаючи на наявність потенціалу для розвитку, повільно розвиваються приладобудування та виробництво сучасної техніки. Майже відсутня практика співпраці з компаніями – міжнародними лідерами в галузі машинобудування та приладобудування, хоча наявні майже всі потрібні складові: ресурсний, інтелектуальний, логістичний потенціал, достатня ємність ринку.

На підставі здійсненого аналізу розвитку області визначено як ключові проблеми за стратегічною ціллю 1:

- нерівномірність інфраструктурного розвитку, виникнення „мертвих”, з економічної точки зору, зон на території області;
 - значна зношеність інженерної інфраструктури та основних фондів підприємств, зниження привабливості територій для інвесторів та населення через скорочення робочих місць;
 - непередбачуваність економічного розвитку малих адміністративно-територіальних одиниць з монопрофільною економікою;
 - низький рівень наукоємності виробництва, слабкі зв'язки між науково-дослідними установами та бізнесом, загальне „старіння”
-

основних засобів та, як наслідок, високі матеріало- та енергоємність виробництва;

- низький рівень зайнятості населення у сферах виробництва, „тіньова” економічна діяльність, низькі доходи громадян та низька ефективність заходів щодо захисту малого та середнього бізнесу;

- низький рівень прибутковості підприємств через переважання сировини та продукції низького ступеня переробки у структурі експорту.

З огляду на визначене, основними загрозами для області є:

- поглиблення прогнозованого значного скорочення трудових ресурсів, зокрема, за рахунок відпливу молоді через низький рівень привабливості робочих місць;

- подальше знелюднення частини районів області, які не мають яскраво виражених інвестиційних переваг;

- прогнозоване різке скорочення кількості робочих місць у металургійній, гірничій, хімічній галузях і через погіршення зовнішньоторговельної кон’юнктури, і через модернізацію виробництва, і імовірно скорочення надходжень до бюджету;

- зростання світових цін на енергоносії, зниження конкурентоспроможності продукції місцевих підприємств.

З метою вирішення проблем та уникнення загроз стратегічною ціллю подальшого розвитку Дніпропетровської області визначено зменшення економічних дисбалансів – вирівнювання економічного потенціалу імовірних точок зростання Дніпропетровщини: Нікопольської, Павлоградської, Верхньодніпровської агломерацій, Магдалинівського, Софіївського, Васильківського, Петриківського адміністративних центрів до 2020 року, встановлення економічного балансу між адміністративно-територіальними одиницями в подальшій перспективі через:

- підвищення конкурентоспроможності ключових експортоорієнтованих галузей: металургії, хімічної, харчової промисловості та машинобудування;

- диверсифікація економіки малих монопрофільних міст через розвиток переробної промисловості на місцевій сировині;

- підвищення інноваційності виробництва через розвиток наукового потенціалу області, комерціалізацію наукового процесу та продуктів, створення промислових та наукових парків на умовах державної підтримки;

- розвиток підприємств на основі новітніх технологій переробки промислових відходів та утворення дешевої сировини для хімічної, будівельної промисловості, у тому числі, для розвитку інфраструктури регіону;

- розвиток інфраструктури підтримки бізнесу.

Таким чином, підтримка процесів диверсифікації економіки малих монопрофільних міст, політика сприяння більш рівномірному розміщенню інвестицій, пошук шляхів комерціалізації надбань наукових досліджень, співпраця бізнесу та науково-дослідних установ сприятимуть досягненню визначеної стратегічної цілі.

Стратегічна ціль 1. Зменшення економічних дисбалансів			
Операційна ціль 1.1.	Операційна ціль 1.2.	Операційна ціль 1.3.	Операційна ціль 1.4.
Диверсифікація економіки	Розвиток периферійних районів	Інноваційний розвиток	Розвиток закордонного та внутрішнього туризму

Операційна ціль 1.1. Диверсифікація економіки

Більшість міст області є монопрофільними. Найбільші міста Дніпропетровської області – Дніпропетровськ, Кривий Ріг та Нікополь – у стратегічних планах власного розвитку закріпили поглиблення диверсифікації економіки та мають внутрішній ресурс для подальшого розвитку в цьому напрямі.

Зниження рівня монопрофільності міст – процес соціально пов’язаний із стабілізацією чисельності постійного населення, забезпеченням сталості розвитку території. Підприємництво становить усього 10 % від загальної чисельності економічно активного населення. Водночас лише 10 % від загальної чисельності економічно активного населення регіону задіяно в підприємницькій діяльності. Доцільним буде створення умов для розвитку інноваційних форм підприємництва, через підтримку малого та середнього бізнесу, виробництв, де переважають робочі місця з високим рівнем інтелектуальної місткості, у тому числі для жінок, з метою зростання зайнятості населення в інших (поза домінуючою) галузях економіки та забезпечення контролю над станом довкілля.

Досягнення поставленої мети буде реалізовано через розвиток інфраструктури підтримуючої бізнес, подальше вдосконалення дозвільної системи шляхом упровадження ІТ-технологій, розробку та впровадження Положення про інвестування у Дніпропетровській області, яке передбачатиме застосування критеріїв екологічності до нових виробництв. Ареал впливу інфраструктури – малі монопрофільні міста Дніпропетровської області, а також Нікополь, Павлоград, Вільногірськ, Марганець, Жовті Води, Зеленодольськ. За умов співпраці обласної державної адміністрації, органів місцевої влади перелічених адміністративно-територіальних утворень планується підтримати процеси створення бізнес-інкубаторів у малих монопрофільних містах, розвивати рух щодо створення та стабілізації агенцій місцевого розвитку, при цьому необхідно передбачити цільове виділення території (земельні площі) для створення робочих місць у секторах економіки, через реалізацію цільових державних програм, Стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року, підтримати створення індустріальних парків.

Очікувані результати:

- Зменшення впливу коливань зовнішньоторговельної кон’юнктури на економіку окремих міст області; відповідно забезпечення стабільної зайнятості населення, з рівнем безробіття не більше 4 %.

- Скорочення техногенного навантаження на навколишнє середовище через підвищення інноваційності виробничої сфери області.
- Створення привабливіших та різноманітніших робочих місць.
- Забезпечення стабільних доходів до місцевих бюджетів.

Індикатори:

- Кількість створених та діючих інноваційних бізнес-інституцій.
- Кількість користувачів послугами визначеного кола інституцій підтримки бізнесу.
- Відсоток робочих місць поза межами гірничо-металургійної галузі.
- Частка продукції легкої промисловості, машинобудування, переробної промисловості, сфери послуг у загальному обсязі реалізованої продукції (робіт, послуг).
- Кількість малих підприємств у розрахунку на 10 тис. осіб наявного населення.
- Частка податкових надходжень від малого та середнього бізнесу в загальному обсязі податкових надходжень.
- Навантаження на одне вільне робоче місце.
- Рівень безробіття.

Завдання	Сфери реалізації проектів
1.1.1. Забезпечення розвитку інфраструктури підтримки МСБ	• Створення бізнес-інкубаторів. • Створення центрів підтримки бізнесу, у тому числі для жінок-підприємців. • Створення та підтримка діяльності бізнес-асоціацій. • Проведення навчань, консультування МСБ. • Галузеві дослідження у сфері МСБ. • Використання механізмів корпоративно-соціального партнерства для стимулювання розвитку бізнес-середовища та інфраструктури підтримки бізнесу. • Створення дієвої системи консультаційної та юридичної підтримки підприємств малого та середнього бізнесу. • Розробка єдиного інформаційного простору для стимулювання розвитку бізнесу у регіоні
1.1.2. Сприяння залученню інвестицій в інші (поза домінуючої) галузі економіки	• Підтримка розвитку підприємств легкої та переробної (не гірничо-металургійного напрямку) промисловості в монопрофільних містах. • Стимулювання створення підприємств із робочими місцями для жінок. • Стимулювання розвитку галузі будівництва та виробництва будівельних матеріалів. • Розробка та впровадження маркетингових заходів з залучення інвестицій, у тому числі до екологічно-дружніх галузей виробництва.

	• Розробка схеми розміщення індустріальних парків у регіоні. • Створення індустріальних парків, у тому числі на територіях старих промислових зон. • Розробка інвестиційних проектів для проведення реконструкції виробництва із збагачення уранової сировини, рекультивації хвостосховищ і гірничошахтних відходів. • Представлення області на регіональних, національних та міжнародних інвестиційних і бізнес-форумах. • Підтримка інституцій, що сприяють залученню інвестицій
1.1.3. Поліпшення бізнес-клімату та спрощення дозвільних процедур	• Спрощення дозвільних та інших процедур для ведення бізнесу. • Забезпечення прозорості та підзвітності регуляторних органів. • Сприяння створенню центрів надання адміністративних послуг. • Сприяння реалізації на всій території області проекту „Віртуальний офіс” для спрощення дозвільних процедур. • Запровадження фінансової підтримки розвитку МСБ (у тому числі через мікрокредитний фонд для МСБ, за умови залучення коштів у якості заставної гарантії для мінімізації банківського ризику і зменшення кредитної ставки)

Операційна ціль 1.2: Розвиток периферійних районів

Нерівномірність розвитку території Дніпропетровської області характеризується значною диференціацією рівня доходів місцевих бюджетів. Так, рівень доходів бюджету м. Дніпропетровська у 19 разів вищий, ніж рівень доходів усіх районів області разом. Збереження такої ситуації спричинятиме подальший відплив населення з периферійних районів, переважно молоді, погіршення стану інфраструктури та ще більше зниження привабливості цих територій.

Також проблемою периферійних районів часто є відсутність робочої сили потрібної кваліфікації. Планується розробити та реалізувати заходи як з підвищення загальної інвестиційної привабливості територій, так і заходи, що сприятимуть стабілізації чисельності населення. Розвиток периферійних районів – Апостолівського, Васильківського, Верхньодніпровського, Межівського, Петропавлівського, Покровського, П'ятихатського, Томаківського, Царичанського, Широківського, Юріївського, Криничанського, Магдалинівського, Петриківського та Солонянського – сприятиме вирівнюванню економічного та соціального розвитку території Дніпропетровської області в цілому.

Для досягнення поставленої операційної цілі буде завершено впорядкування землепорядної документації з метою підвищення доходів

місцевих бюджетів та пришвидшення реалізації інвестиційних проектів. Необхідно забезпечити постійну підтримку інвестиційних пропозицій із периферійних районів, упровадити системи онлайн-навчання для мешканців, створити умови для забезпечення інформаційної підтримки управлінських процесів.

Очікувані результати:

- Забезпечення стабілізації соціальних процесів районів через реалізацію інвестиційних проектів;
- Створення умов для самозайнятості населення периферійних районів у сфері ІТ-технологій;
- Створення умов для адекватного оцінювання земельних ресурсів та їх використання;
- Поліпшення інфраструктурного забезпечення районів.

Індикатори:

- Обсяг залучених інвестицій поетапно: до 2016, 2020 років.
- Темп зростання / зменшення населення в районах області.
- Кількість робочих місць у інноваційній сфері.
- Кількість одиниць оформленої містобудівної документації.
- Кількість реалізованих інвестиційних проектів.

Завдання	Сфери реалізації проектів
1.2.1. Створення умов для економічного розвитку периферійних районів	• Розробка та активна промоція інвестиційних пропозицій периферійних районів. • Розробка містобудівної документації для населених пунктів периферійних районів. • Юридичний та інший супровід іноземних інвесторів на початковому етапі інвестування. • Підтримка інституцій, що сприяють економічному розвитку в периферійних районах
1.2.2. Створення умов для закріплення молоді у периферійних районах	• Проведення курсів професійної комп'ютерної освіти для мешканців периферійних районів. • Проведення навчань з розвитку комунікативних навичок молоді периферійних районів. • Підтримка створення спортивної інфраструктури в периферійних районах. • Підтримка створення інфраструктури відпочинку та дозвілля в периферійних районах
1.2.3. Розвиток інфраструктури периферійних районів	• Розробка та впровадження комплексної програми розвитку соціальної та інженерної інфраструктури районів області відповідно до індексу щільності населення. • Розвиток дорожньої мережі периферійних районів. • Розвиток інженерної інфраструктури периферійних районів.

	• Розвиток соціальної інфраструктури периферійних районів. • Розвиток житлово-комунальної сфери периферійних районів. • Розвиток технологічної інфраструктури мережі Інтернет
--	---

Операційна ціль 1.3. Інноваційний розвиток

У сучасних умовах до економіки знань у найширшому сенсі відносять три основні сфери: науково-дослідні та дослідно-конструкторські розробки, інновації, освіту й навчання, що сприяють формуванню людського капіталу, а також інформаційно-комунікаційні технології. Саме такий напрям є найбільш перспективним та доступним для Дніпропетровщини в силу накопиченого наукового потенціалу, кадрових можливостей. Розвиток та збереження інноваційного потенціалу пропонується в цьому сценарії реалізувати через створення сучасного освітнього середовища та його інтеграцію в Європейський освітній простір, підтримку науково-дослідного напрямку, створення умов для збереження та залучення висококваліфікованих працівників, розвиток інновацій у ключових галузях економіки.

Важливим елементом інноваційного розвитку має стати впровадження об'єктів альтернативної енергетики. Просування за операційною ціллю здійснюватиметься в наукових, освітніх центрах Дніпропетровської області, прилеглих до м. Дніпропетровська районах протягом усього терміну реалізації Стратегії, а також місцях можливого розташування об'єктів альтернативної енергетики.

Очікувані результати:

- Розвиток структури підтримки інноваційних процесів.
- Традиційні наукові школи Дніпропетровщини широко відомі.
- Створення умов для просування розробок науковців через „Біржу наукових пропозицій”.
- Створення мережі ІТ-містечок та умов для залучення на територію області фахівців ІТ-сфери.
- Забезпечення умов для розвитку наукоємного виробництва.

Індикатори:

- Кількість промислових підприємств, що впроваджують інновації.
- Відсоток переоснащених виробничих площ до наявних.
- Відсоток робочих місць, що потребують вищої освіти, у загальній кількості робочих місць.
- Відсоток обсягу інноваційної продукції в загальному обсязі реалізованої продукції.
- Кількість договорів щодо впровадження нових технологій, укладених підприємствами з науково-дослідними установами Дніпропетровської області.
- Потужність побудованих об'єктів альтернативної енергетики.

Завдання	Сфери реалізації проектів
1.3.1. Створення умов для комерціалізації інновацій	• Розвиток освітньої інфраструктури. • Створення інноваційних наукових лабораторій для молоді. • Розробка та впровадження регіональної програми участі в міжнародних наукових конференціях та підтримка програм обмінів. • Упровадження системи стимулювання наукових досліджень. • Матеріальне стимулювання наукових досліджень, підтримка програм обмінів. • Створення Центру комерціалізації інновацій для забезпечення інформаційно-консультативного супроводу інноваторів, заінтересованих у комерціалізації своїх розробок
1.3.2. Поліпшення умов для розвитку ІТ-сфери	• Створення ІТ-містечок навколо міста Дніпропетровська. • Створення ІТ-бізнес-інкубаторів. • Розширення можливостей навчальних закладів у сфері підготовки ІТ-спеціалістів. • Поліпшення підготовки ІТ-фахівців. • Проведення форумів, конференцій, міжнародних програм обміну. • Забезпечення умов для розвитку наукоємного виробництва
1.3.3. Поліпшення умов для розвитку наукоємного машинобудування	• Створення умов для розвитку інноваційного наукоємного приладобудування. • Створення умов для підготовки та реалізації інвестиційних проектів точного приладобудування. • Підтримка проектів машинобудування у співпраці зі світовими лідерами галузі. • Створення умов для входження в економіку області світових лідерів машинобудівної галузі. • Підтримка розвитку інженерних розробок у сфері екологічно безпечних технологій. • Проведення конкурсів на кращий проект гірничих машин

Операційна ціль 1.4. Розвиток закордонного та внутрішнього туризму

Сьогодні в усьому світі спостерігаються низькі темпи економічного зростання. Однак галузь міжнародного туризму успішно розвивається.

Курортно-туристична інфраструктура регіону вміщує в себе понад 90 закладів оздоровлення та відпочинку, понад 130 засобів розміщення, а також широкий спектр культурно-дозвільних закладів. У ряді районів області функціонують 14 садиб сільського „зеленого” туризму. В області під охороною держави перебуває понад 6 тисяч пам'яток історії та культури, серед яких 23 – національного значення, працює 131 музей різних форм власності.

Разом з тим існують проблеми, пов'язані з розвитком туризму, які неможливо розв'язати засобами лише територіального чи галузевого управління, для цього необхідні регіональна програмна підтримка та комплексний підхід, координація діяльності з іншими галузевими управліннями місцевих органів виконавчої влади, органами місцевого самоврядування та міжгалузева координація.

Досягнення операційної цілі буде забезпечено через формування виняткового та різноманітних туристичних продуктів регіону, просування їх на внутрішньому та міжнародному ринках шляхом рекламно-інформаційних кампаній, створення туристичної інфраструктури, яка б відповідала сучасним стандартам.

Очікувані результати:

- Підвищення іміджу області серед мешканців України та іноземних громадян.
- Створення умов для активного промоутингу області серед гостей.
- Створення бази даних об'єктів туризму, формування попиту на туристичні послуги.
- Створення багатофункціонального виставкового центру (м. Дніпропетровськ).
- Забезпечення постійного маркетингу області.
- Підвищення обізнаності потенційних відвідувачів області.

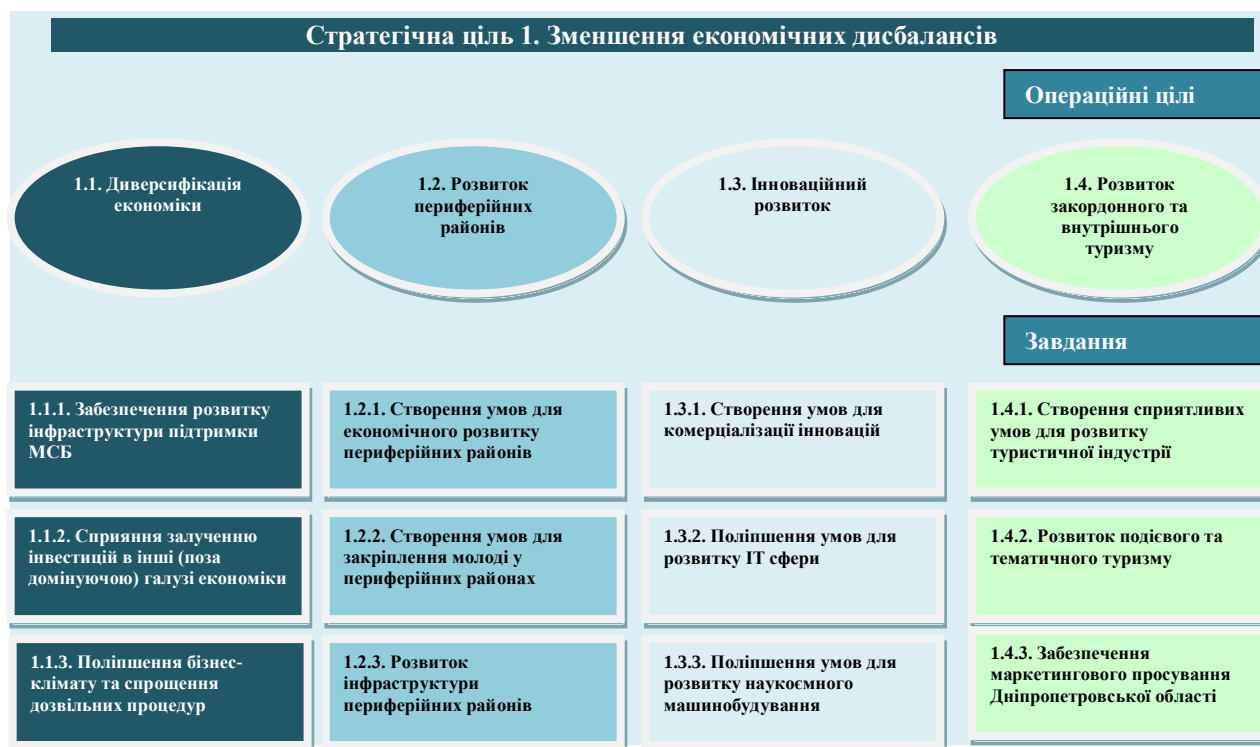
Індикатори:

- Кількість відвідувачів області з метою туризму.
- Кількість позитивних відгуків туристів.
- Середньорічні інвестиції в галузь.
- Середні витрати туриста під час перебування в області.

Завдання	Сфери реалізації проектів
1.4.1. Створення сприятливих умов для розвитку туристичної індустрії	• Створення та розвиток мережі туристично-інформаційних центрів. • Заснування представницьких центрів петриківського розпису. • Створення Кварталу мистецтв у місті Дніпропетровську.

	• Реконструкція паркових зон. • Модернізація об'єктів аерокосмічного напрямку. • Розвиток території міжнародного аеропорту „Дніпропетровськ”. • Модернізація спортивних комплексів у місті Дніпропетровську. • Взаємодія з міжнародними туристичними асоціаціями. • Створення фан-зон області в аеропортах. • Створення музею під відкритим небом на території Богородицької фортеці у селищі Шевченко (Самарський район міста Дніпропетровська). • Створення музейно-туристичного комплексу „Кодацька фортеця”
1.4.2. Розвиток подієвого та тематичного туризму	• Організація проведення масових заходів міжнародного рівня (щомісячно). • Сприяння проведенню щотижневих акцій, святкувань, ярмарків, виставок тощо. • Проведення галузевих форумів і фестивалів. • Розвиток навколокосмічного туризму. • Розвиток водного туризму. • Розвиток етнокультурного туризму. • Розвиток міського туризму • Розвиток промислового туризму
1.4.3. Забезпечення маркетингового просування Дніпропетровської області	• Активне використання повного медійного комплексу для просування туристичного бренда Дніпропетровщини. • Використання ЗМІ для популяризації бренду області. • Здійснення прямого та інтерактивного маркетингу. • Створення „мобільних” кіосків у потенційних місцях скупчення туристів. • Просування в соціальних мережах іміджу області. • Розвиток інтерактивного телебачення. • Стимулювання продажу туристичних послуг через Інтернет-засоби. • Розробка та видання туристичного путівника по Дніпропетровській області. • Підготовка та друкування інформаційно-довідкових матеріалів про Дніпропетровську область (українською та іноземними мовами). • Створення інтерактивного диска про Дніпропетровську область

Узагальнена схема переліку операційних цілей та завдань за стратегічною ціллю 1

5.2. Стратегічна ціль 2: РОЗВИТОК СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ

У сільській місцевості проживає 16 % населення області. Одним з головних роботодавців для мешканців сіл є аграрний сектор. Структура сільськогосподарського виробництва за останні 20 років зазнала значних змін, що вплинуло на якість життя мешканців сільських територій. Приватизація земель і новий підхід до ринкової економіки не дали очікуваних результатів. Заняття землеробством і тваринництвом не дає достатнього прибутку працівникам і їх сім'ям у сільській місцевості. Натомість фермери, особливо невеликі, зіштовхнулися з нестабільною ринковою ситуацією, намагаючись поліпшити продуктивність з використанням застарілих традиційних технологій. Брак ефективного управління в галузі тваринництва в сільському господарстві та системи планування призвели до зменшення поголів'я худоби, що спричиняє виснаження ґрунтів через відсутність достатньої кількості органічних добрив. Обсяги переробки продукції сільськогосподарського виробництва не забезпечують потреб споживання населення області в деяких видах продуктів харчування. Аграрний сектор не в змозі забезпечити достатню зайнятість для сільського населення. Недостатні можливості для зайнятості та занепад соціальної інфраструктури в сільських і приміських районах є ключовими причинами низького рівня життя, і як наслідок – відпливу та загального старіння населення, що створює додатковий тиск на міста області і прискорює занепад традиційних сіл. Село стало неперспективним для молоді і фактично вимирає – як правило, там живуть люди старшого віку. Село швидкими темпами втрачає культурну, соціальну та економічну

інфраструктуру. Таке становище потребує всебічного підходу до розвитку села, головним чином, за допомогою політики і втручань органів влади (обласних і місцевих), доповнених діями, які можуть виконуватися разом із цією Стратегією.

Існує ряд можливостей, які варто задіяти для поліпшення становища сільських територій. Проаналізувавши порівняльні переваги, виклики та ризики області, а також врахувавши можливості впливу на вирішення існуючих проблем, члени робочої групи визначили, що в межах стратегічної цілі 2 „Розвиток сільських територій” першочергову увагу слід зосередити на:

- економічному втручанні, пов'язаному зі збільшенням доданої вартості аграрного виробництва, формуванні додаткових доходів індивідуальних домогосподарств через підтримку малих та середніх виробників сільськогосподарської продукції (обслуговуючих кооперативів, комунальних підприємств, асоціацій виробників);
- соціально-економічному втручанні, спрямованому на збереження та підвищення трудового потенціалу сільських територій;
- еколого-економічному втручанні, спрямованому на збереження та відновлення земельних ресурсів на деградованих, рекультивованих та порушених територіях, а також на розвиток інфраструктури, особливо на підвищення якості водопостачання та водовідведення.

Стратегічна ціль 2. Розвиток сільських територій		
Операційна ціль 2.1.	Операційна ціль 2.2.	Операційна ціль 2.3.
Підвищення доданої вартості в аграрній сфері	Підтримка зайнятості сільського населення	Розвиток інфраструктури сільських територій

Важливим компонентом політики розвитку сільських територій є поліпшення соціальної інфраструктури. Діяльність у рамках цього компоненту буде забезпечена у Стратегічній цілі 4 „Розвиток людського капіталу”, зокрема в операційних цілях 4.2. „Підвищення громадської активності мешканців” та 4.3. „Розвиток громад”.

Діяльність у межах цієї стратегічної цілі цілком кореспондується зі стратегічними цілями: 1. „Зменшення економічних дисбалансів”, 3. „Екологічна та енергетична безпека”, 4. „Розвиток людського капіталу”. Окремі втручання цих стратегічних цілей прямо й опосередковано сприятимуть розвитку сільських територій.

Очікується, що реалізація стратегічної цілі 2 у середньостроковій перспективі призведе до таких результатів:

- Підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва.
- Диверсифікації сільськогосподарського виробництва.
- Підвищення частки сільськогосподарської продукції регіональних виробників у структурі споживання населення області.
- Підвищення доходів індивідуальних домогосподарств.
- Створення нових робочих місць на сільських територіях.
- Зростання числа самозайнятого населення сільських територій.
- Зменшення динаміки старіння населення сільських територій.
- Поліпшення забезпечення водою споживачів.

Операційна ціль 2.1. Підвищення доданої вартості в аграрній сфері

Поряд з тим, що Дніпропетровщина належить до найбільш урбанізованих та індустріалізованих регіонів України, вона має розвинутий сільськогосподарський сектор. У валовому регіональному продукті області цей сектор має втричі більшу частку, ніж сільське господарство у промислово розвинутих регіонах Європи. Однак структура сільськогосподарського виробництва є значною мірою розбалансованою:

- суттєво переважає рослинництво, а тваринництво за останні 15 років зменшило масштаби від 2 (свинарство) до 8 разів (скотарство);
- у рослинництві переважають так звані „важкі культури” (кукурудза, соняшник, ріпак), які виснажують ґрунт, знижуючи його родючість;
- монополізація прибутків – господарства, що обробляють до 50 га і серед виробників становлять 56,4%, займають лише 4% сільськогосподарських земель області;
- важлива проблема, пов’язана з концентрацією земель – вивільнення робочої сили з сільської місцевості та пов’язане з цим „вимирання” сіл;
- вихід дрібних агровиробників на регіональні та зовнішні ринки збуту є досить обмеженим, поряд з чим значні потреби регіону в місцевій сільськогосподарській продукції забезпечуються за рахунок імпорту.

У відповідь на існуючі проблеми Стратегія розвитку області передбачає спрямування зусиль на створення можливостей для дрібних виробників сільськогосподарської продукції, а саме:

- упровадження застосування кращих сортів і гібридів сільськогосподарських культур у галузі рослинництва та підвищення селекційно-генетичного потенціалу поголів’я худоби в галузі тваринництва (особливо в молочній галузі);
- підвищення ступеня переробки сільськогосподарської продукції малими господарствами, кооперативами, збільшуючи її додану вартість;
- забезпечення розвитку кооперації сільськогосподарських підприємств для закупівлі обладнання, матеріалів, добрив, насіння тощо безпосередньо у виробників та реалізація продукції на експорт і через мережу кооперативних магазинів мешканцям міст;
- створення кращих можливостей для реалізації сільськогосподарської продукції у межах регіону та експортних можливостей.

Очікувані результати:

- Збільшення ефективності сільськогосподарського виробництва.
- Підвищення доходів індивідуальних домогосподарств.
- Збільшення об’ємів сільськогосподарського виробництва та податкових надходжень.
- Поліпшення доступу сільгоспвиробників до фінансування.
- Поліпшення доступу сільгоспвиробників до місцевого, національного та міжнародного ринків.

Індикатори:

- Чисельність малих та середніх агровиробників.
- Продуктивність сільськогосподарського виробництва (обсяги виробництва на 1 га).
- Кількість аграрних ринків у регіоні.
- Кількість експортерів сільськогосподарської продукції та продуктів її переробки.
- Обсяг експорту сільськогосподарської продукції та продуктів її переробки.
- Рівень доходів індивідуальних домогосподарств.

Завдання	Сфери реалізації проектів
2.1.1. Розвиток потенціалу малих і середніх агровиробників, поліпшення доступу до фінансування	• Створення роздрібних ринків, кооперативних магазинів для продажу сільськогосподарської продукції малих і середніх агровиробників у містах. • Створення обласного центру сертифікації сільськогосподарської продукції. • Розробка системи мікрокредитування малих та середніх виробників сільськогосподарської продукції (мікрокредитний фонд) – за умови залучення коштів у якості заставної гарантії для мінімізації банківського ризику і зменшення кредитної ставки. • Створення технічних станцій малої механізації. • Створення умов для забезпечення обладнанням малих та середніх агровиробників для переробки продукції. • Надання навчально-консультаційної підтримки малим та середнім виробникам сільськогосподарської продукції. • Підтримка розвитку ферм сімейного типу. • Підтримка розвитку ланцюгів доданої вартості малих і середніх агровиробників через формування кооперативних об'єднань, збутових асоціацій, переробних підприємств. • Стимулювання впровадження інноваційних технологій виробництва та переробки високоякісних і безпечних аграрних продуктів. • Активізація взаємодії дрібних агровиробників з великими торговельними мережами
2.1.2. Підтримка диверсифікації агровиробництва та заміщення	• Створення умов для забезпечення обладнанням малих та середніх виробників для впровадження нових видів агровиробництва. • Створення тепличних комплексів.

імпорту	• Сприяння розвитку молочного скотарства, у тому числі через створення кооперативів. • Створення логістичних центрів та терміналів довготривалого зберігання сільськогосподарської продукції. • Розвиток органічного землеробства та виробництво органічних продуктів харчування. • Формування культури виробництва та споживання продукції органічного землеробства. • Підтримка кооперативного руху. • Розширення площ зрошуваних земель та інтенсифікація аграрного виробництва. • Створення / розвиток діяльності сільськогосподарської дорадчої служби. • Організація навчання для дрібних товаровиробників з питань упровадження сучасних агротехнологій
---------	---

Операційна ціль 2.2. Підтримка зайнятості сільського населення

Наявність гідно оплачуваних робочих місць є одним із ключових факторів, які визначають здатність території утримувати населення. Сільськогосподарське виробництво зазнало суттєвих структурних змін і тепер не потребує такої кількості робочих рук, як ще 20 років тому. Таким чином, для збереження існуючої на сільських територіях області поселенської мережі виникла потреба створити робочі місця у сферах, що не належать до сільськогосподарського виробництва. Члени робочої групи з розробки Стратегії обговорювали з метою самозайнятості мешканців такі напрями як сільський зелений туризм, сфера інформаційних технологій та розвиток приватного підприємництва. Також додаткові зусилля слід спрямувати на поліпшення забезпечення сільських територій кадрами галузей освіти, охорони здоров'я, а також робітничих професій.

Очікувані результати:

- Створення нових робочих місць на сільських територіях.
- Збільшення доходів індивідуальних домогосподарств.
- Підвищення якості трудових ресурсів сільських територій.
- Поліпшення кадрового забезпечення сільських територій.

Індикатори:

- Рівень безробіття в сільській місцевості.
- Якість підготовки робітничих кадрів на сільських територіях.
- Рівень доходів індивідуальних домогосподарств.

Завдання	Сфери реалізації проектів
2.2.1. Підвищення якості трудових ресурсів сільських територій	• Створення в навчальних закладах сільських територій матеріальної бази для поліпшення професійної підготовки у сфері інформаційних технологій, сільського „зеленого” туризму, тепличних господарств, садівництва. • Створення навчально-виробничих підприємств на базі ПТНЗ у сільській місцевості. • Запровадження навчання для підвищення фінансової грамотності фермерів. • Проведення конкурсів з підтримки молоді, заінтересованої у переселенні в сільську місцевість
2.2.2. Сприяння самозайнятості в сільській місцевості	• Підтримка самозайнятості населення на селі, сприяння розвитку індивідуального підприємництва в сільській місцевості. • Надання консультативного супроводу для особистих селянських господарств, ініціатив зі створення малих підприємств у сільській місцевості. • Промоція традиційних продуктів Дніпропетровської області

Операційна ціль 2.3. Розвиток інфраструктури сільських територій

Для забезпечення добробуту населення, його всебічного розвитку необхідно створити належні умови. Це одна з вимог принципу соціальної справедливості. Від соціальних умов залежать розвиток та ефективність сільськогосподарського виробництва та відродження села взагалі. Проте нині більшість сільських поселень не в змозі надати селянам необхідний перелік соціальних послуг. Через відсутність значної кількості об'єктів соціальної інфраструктури на селі переважна частина сільських жителів змушена одержувати їх за межами місця постійного проживання. Тому доступність соціальних послуг для кожного сільського жителя є одним із визначальних показників соціальної характеристики населених пунктів та сільських територій. Важливим фактором розвитку сільських територій є їх доступність та розвиток транспортної мережі. Близько 15% з 1453 сіл області мають централізоване водопостачання та близько 1% – водовідведення. Якісна вода є одним із найголовніших чинників впливу на здоров'я людини. Тому першочергова увага має бути зосереджена на створенні можливостей для ефективного водопостачання та водовідведення населених пунктів, у першу чергу сільських територій.

Очікувані результати:

- Збільшення чисельності споживачів, які мають доступ до централізованого водопостачання та водовідведення.
- Поліпшення режиму водопостачання населених пунктів.

- Поліпшення стану сільських доріг.
- Збільшення кількості функціонуючих об'єктів соціальної інфраструктури.

Індикатори:

- Відсоток населених пунктів, що мають централізоване водопостачання.
- Забезпеченість сільських територій кадрами освіти та охорони здоров'я.
- Відсоток населених пунктів, що мають централізоване водовідведення.
- Якість питної води.
- Якість сільських доріг.
- Кількість функціонуючих об'єктів соціальної інфраструктури.

Завдання	Сфери реалізації проектів
2.3.1. Поліпшення забезпечення населених пунктів питними водними ресурсами	• Проведення досліджень стану водних ресурсів області. • Консолідація зусиль територіальних громад щодо управління водними ресурсами. • Створення системи контролю за якістю питної води. • Розробка проектів оптимізації (у тому числі децентралізації) водопостачання населених пунктів. • Будівництво та реконструкція мереж водопостачання та водовідведення. • Будівництво та реконструкція водоочисних споруд
2.3.2. Поліпшення стану сільських доріг	• Формування та оприлюднення реєстру (рейтингу) потреб у ремонті та будівництві сільських доріг. • Проведення ремонту сільських доріг згідно з визначеним переліком. • Будівництво сільських доріг відповідно до визначеного переліку
2.3.3. Поліпшення соціальної інфраструктури села	• Розвиток освітньої мережі сільських територій (особливо дошкільних закладів). • Оптимізація структури закладів охорони здоров'я в сільській місцевості. • Забезпечення умов для розвитку інституту сімейних лікарів. • Запровадження системи стимулювання молодих лікарів. • Сприяння розвитку мережі закладів соціальної інфраструктури в сільській місцевості. • Модернізація та ремонт закладів культури. • Сприяння розвитку мережі закладів фізичної культури та спорту в сільській місцевості

Узагальнена схема переліку операційних цілей та завдань за стратегічною ціллю 2

5.3. Стратегічна ціль 3: ЕКОЛОГІЧНА ТА ЕНЕРГЕТИЧНА БЕЗПЕКА

Екологічна безпека регіону розглядається як стан навколишнього середовища, коли гарантується запобігання погіршенню екологічної ситуації та здоров'я людини. Він досягається сукупністю процесів і заходів щодо створення сприятливих умов для відтворення природних ресурсів, життя та здоров'я людей, як одна з категорій сталого (збалансованого) розвитку регіону.

Розвинутий промисловий комплекс області створює значну кількість робочих місць з гідним рівнем заробітної плати, але поряд з цим є найбільшим забруднювачем довкілля. Ураховуючи необхідність мінімізувати інтенсивний вплив промисловості на навколишнє природне середовище Дніпропетровщини та зробити стан довкілля привабливішим для мешканців, однією зі стратегічних цілей Стратегії була вибрана екологічна безпека.

Майже вся територія області належить до категорії дуже забрудненої, а більше третини – до надзвичайно забрудненої. Найбільш складна екологічна ситуація спостерігається на великих промислових агломераціях та в районах інтенсивного видобутку та переробки корисних копалин – Дніпропетровсько-Дніпродзержинська агломерація, Кривбас, Західний Донбас, Нікопольський марганцеворудний район. Сьогоднішня екологічна ситуація у Дніпропетровській області характеризується як передкризова, головними причинами якої є:

- перевага розвитку сировинно-видобувних екологічно небезпечних галузей, велика концентрація небезпечних підприємств на території області;
 - низький рівень екологічної безпеки виробництва;
 - нагромадження відходів, що може призвести до небезпечних екологічних проблем, зокрема до надзвичайних ситуацій;
 - низька ефективність очисних споруд систем водовідведення;
 - високий рівень енергоспоживання на промислових підприємствах і у житлово-комунальній сфері;
 - низький рівень екологічної освіти та свідомості суспільства;
 - надання переваги на користь отримання економічних вигод перед збереженням довкілля при прийнятті управлінських рішень.
- Головними проблемами Дніпропетровської області є:
- високий рівень забруднення повітряного та водного басейнів;
 - висока ресурсо- та енергоємність виробництв;
 - високий рівень енергоспоживання в житлово-комунальному господарстві;
 - утворення та нагромадження великих обсягів промислових та побутових відходів;
 - незадовільна ситуація у сфері поводження з хімічними засобами захисту рослин;
 - незадовільний стан систем якісного водопостачання та водовідведення в населених пунктах області;

- утворення значних обсягів високомінералізованих шахтних вод від виробництв Західного Донбасу та Кривбасу;
- великі площі деградованих та порушених земель;
- екологічно нестабільне сільськогосподарське освоєння земель, високий рівень розорюваності територій;
- підтоплення територій населених пунктів області;
- низький рівень лісистості території;
- недостатня кількість природоохоронних територій різного рівня заповідання;
- зменшення видового розмаїття рослин і тварин;
- проблема радіоактивних відходів урановидобувної та уранопереробної промисловості.

Проаналізувавши виклики та ризики області, члени робочої групи визначили такі види діяльності, які потребують першочергової уваги в межах стратегічної цілі 3:

- Створення умов для поліпшення стану довкілля, зокрема формування екологічної культури населення;
- Поліпшення системи управління відходами;
- Розвиток екомережі та рекреаційних зон;
- Енергоефективність та розвиток альтернативної енергетики.

Діяльність у межах цієї стратегічної цілі цілком кореспондується зі стратегічними цілями 1. „Зменшення економічних дисбалансів”, 2. „Розвиток сільських територій”, 4. „Розвиток людського капіталу”.

Стратегічна ціль 3. Екологічна та енергетична безпека			
Операційна ціль 3.1.	Операційна ціль 3.2.	Операційна ціль 3.3.	Операційна ціль 3.4.
Створення умов для поліпшення стану довкілля	Поліпшення системи управління відходами	Розвиток екомережі та рекреаційних зон	Енергоефективність та розвиток альтернативної енергетики

Очікується, що реалізація стратегічної цілі 3 у середньостроковій перспективі призведе до таких результатів:

- Зменшення рівня забруднення повітряного басейну області.
- Поліпшення якості питної води та забезпечення водою споживачів.
- Захист водних ресурсів від виснаження та забруднення.
- Зменшення підтоплення територій області.
- Відновлення гідрологічного режиму річок та водойм області.
- Збільшення площ встановлених водоохоронних зон та прибережних захисних смуг.
- Поліпшення стану земельних ресурсів.
- Поліпшення управління ТПВ, зменшення кількості несанкціонованих звалищ ТПВ.
- Зменшення рівня накопичення промислових відходів.

- Поліпшення системи управління промисловими відходами.
- Розширення мережі природно-заповідного фонду та збільшення її площі.
- Підвищення екологічної свідомості населення.
- Підвищення рівня інформованості громадськості з екологічних питань.
- Зменшення обсягів енергоспоживання.
- Збільшення частки альтернативних джерел у енергетичному балансі області.

Частина втручань, що також матимуть вплив на зменшення площ порушених земель, будуть реалізовані в межах стратегічної цілі 2. „Розвиток сільських територій”.

Операційна ціль 3.1. Створення умов для поліпшення стану довкілля

Тривале виснаження довкілля області на засадах незбалансованого природокористування призвели до того, що територія Дніпропетровської області сьогодні належить до екологічно забруднених та за рядом показників має слабші позиції, ніж в середньому по Україні. Так, за середнім вмістом забруднювальних домішок в атмосферному повітрі (за індексом забруднення атмосфери) рівень забруднення області оцінюється як високий та перевищує середній в Україні майже в 1,5 рази, що зумовлено концентрацією об'єктів важкої промисловості в регіоні. Дніпропетровська область належить до водозабезпечених, що сприяє активному розвитку промисловості, це спричиняє техногенне забруднення ґрунтових вод та нестачу якісної питної води для населення. Оцінювання стану земельних ресурсів шляхом розрахунку коефіцієнта екологічної стабільності землекористування свідчить, що ситуація в цій галузі на території Дніпропетровської області є екологічно нестабільна, що зумовлено наявністю високого ступеня антропогенного навантаження на земельні ресурси.

Таким чином, проблема незадовільної екологічної ситуації в області потребує нагального вирішення, першим кроком до якого є створення належних умов для проведення діяльності з поліпшення стану довкілля, у переліку яких не останнє місце має посідати розвиток свідомості населення щодо збереження та догляду за навколишнім середовищем, особливо в міських та промислових зонах. Важливий акцент повинен робитися на формуванні екологічної культури дітей та молоді.

Очікувані результати:

- Зменшення загального рівня забруднення атмосферного повітря.
- Збільшення частки населення, яке користується велотранспортом.
- Скорочення викидів у атмосферу від підприємств переробної промисловості та енергетичного комплексу.
- Зменшення показників забруднення стічних вод.
- Забезпечення реалізації басейнового принципу управління водними ресурсами.
- Збільшення кількості об'єктів інфраструктури для підтримки екологічної поведінки мешканців та формування здорового способу життя.
- Підвищення екологічної культури населення.

Індикатори:

- Індекс забруднення атмосфери.
- Викиди шкідливих речовин у атмосферне повітря від стаціонарних та пересувних джерел забруднення.
- Якість питної води.
- Якість очищення стічних вод підприємств.
- Зменшення обсягів використання та забору води.
- Обсяг скидання забруднених стічних вод.
- Вміст забруднюючих речовин у ґрунті.
- Екологічна стабільність землекористування.
- Кількість екологічних навчальних курсів у програмах шкільних та вищих навчальних закладів.

Завдання	Сфери реалізації проектів
3.1.1. Поліпшення екологічного управління та моніторингу	• Розробка та впровадження Комплексної регіональної програми (стратегії) екологічної безпеки Дніпропетровської області. • Розбудова системи екологічного моніторингу за станом довкілля. • Удосконалення системи нормативно-правового регулювання у сфері охорони довкілля та екологічної безпеки. • Удосконалення економічних механізмів природоохоронної діяльності. • Стимулювання участі громадськості у процесі прийняття рішень з питань, що стосуються довкілля
3.1.2. Зменшення забруднення повітряного басейну	• Розробка та впровадження програм зі зменшення викидів промислових підприємств у атмосферу. • Створення умов для залучення підприємствами-забруднювачами фінансових ресурсів на модернізацію виробництва через механізми Кіотського протоколу. • Розробка систем та запровадження on-line моніторингу стану повітряного простору в регіонах високого промислового навантаження. • Будівництво об'їзних автодоріг біля крупних населених пунктів області. • Системне впровадження проєкологічних технологій на підприємствах-забруднювачах. • Розвиток міського електротранспорту
3.1.3. Захист водних ресурсів від виснаження та забруднення	• Будівництво та реконструкція водоочисних споруд. • Створення і впровадження інтегрованої системи басейнового управління водними ресурсами. • Створення системи використання та моніторингу високомінералізованих шахтних вод.

	• Сприяння модернізації підприємств, зокрема для зменшення рівня ресурсоемності виробництва. • Будівництво, розширення та реконструкція очисних споруд населених пунктів та систем роздільної каналізації. • Стимулювання використання новітніх технологій водопідготовки
3.1.4. Формування екологічної культури населення	• Розробка та впровадження концепції екологічної освіти та освіти для збалансованого розвитку в шкільних та вищих навчальних закладах. • Формування проєкологічного мислення населення, у тому числі підвищення інформованості про методи ощадливого споживання, енерговикористання, поведінки з ТПВ. • Проведення навчань керівників підприємств, установ та організацій щодо питань охорони навколишнього середовища та енергетичної ефективності. • Проведення заходів з інформування населення про кліматичні зміни, заощадження енергії та турботу про довкілля. • Підтримка формування екологічної культури поведінки мешканців. • Створення об'єктів інфраструктури для підтримки екологічної поведінки мешканців та формування здорового способу життя

Операційна ціль 3.2. Поліпшення управління відходами

Промислово-господарський комплекс Дніпропетровської області створювався та розвивався протягом багатьох років майже без урахування екологічних наслідків. Станом на 01 січня 2013 року в Дніпропетровській області нагромаджено майже 9,5 млрд тонн промислових відходів. Їх переробка та утилізація становить майже 32,5% від загального річного утворення, інші промислові відходи продовжують поповнювати накопичувачі та звалища. Отже темпи нагромадження промислових відходів продовжують зростати та складатимуть не менше 98 млн тонн щороку при існуючих темпах утилізації. Таким чином, до 2020 року кількість неутилізованих відходів I – IV класів небезпеки на території області досягне 10 млрд тонн.

Основну частину загального обсягу становлять великотоннажні відходи гірничо-металургійного комплексу. Найбільша їхня концентрація зосереджена у промислово розвинених регіонах області – Дніпропетровську, Кривому Розі, Дніпродзержинську, Нікополі, Західному Донбасі.

У регіоні утворилася критична ситуація з вивезенням та утилізацією ТПВ. Відсутність комплексного підходу в галузі поводження та видалення побутових відходів у населених пунктах, схем їхнього санітарного очищення та полігонів для розміщення ТПВ призводить до того, що навіть в обласному центрі численні балки і цвинтарі перетворилися на стихійні звалища. Ситуація,

що утворилася в сільській місцевості в галузі збору та вивезення твердих побутових відходів є критичною, адже менше 5 % сільського населення охоплено відповідними послугами.

Очікувані результати:

- Зменшення рівня забруднення промисловими відходами.
- Зменшення рівня забруднення твердими побутовими відходами.
- Поліпшення системи управління утилізації твердих побутових відходів.

Індикатори:

- Річний обсяг утворення ТПВ на території області.
- Зменшення питомих обсягів утворення ТПВ.
- Річний обсяг генерації промислових відходів на території області.
- Охоплення населення послугами зі збирання ТПВ.
- Відсоток утилізованих ТПВ.
- Відсоток утилізованих / використаних для переробки промислових відходів.

Завдання	Сфери реалізації проектів
3.2.1. Поліпшення збору та утилізації ТПВ	• Формування і впровадження регіональної Програми (стратегії) поводження з ТПВ. • Упровадження новітніх технологій і обладнання зі збирання, сортування, транспортування, переробки й утилізації ТПВ, у тому числі специфічних та небезпечних відходів, що утворюються населенням. • Будівництво полігонів, які відповідають установленим стандартам. • Формування інфраструктури з управління побутовими відходами (з розробкою системи тарифів і зборів за поводження з відходами). • Забезпечення населених пунктів області технікою для санітарної очистки. • Створення сприятливих умов для розвитку бізнесу у сфері поводження з побутовими відходами
3.2.2. Сприяння зменшенню об'ємів утворення ТПВ	• Забезпечення утилізації органічних відходів. • Упровадження нових форм організації поводження з ТПВ. • Будівництво сміттєпереробних заводів. • Проведення просвітницької кампанії, спрямованої на підвищення культури поводження з твердими побутовими відходами. • Сприяння використанню відходів у якості вторинної сировини. • Упровадження роздільного збирання побутових відходів

3.2.3. Поліпшення системи утилізації промислових відходів	• Розробка та впровадження нових механізмів утилізації промислових відходів. • Утилізація твердого ракетного палива. • Проведення паспортизації місць зберігання хімічних засобів захисту рослин. • Розробка та реалізація програм утилізації накопичених агрохімікатів. • Розробка та впровадження інструментів стимулювання утилізації промислових відходів. • Підтримка розробок у галузі інноваційних шляхів утилізації промислових відходів. • Розробка проектів з підземного збору та переробці бішофіту (сильно мінералізованих шахтних вод)
---	---

Операційна ціль 3.3. Розвиток екомережі та рекреаційних зон

За останнє десятиріччя кількість видів рослин, які на Дніпропетровщині потребують охорони, зросла з 130 до понад 300, а кількість рідкісних та зникаючих видів тварин досягла 144. Необхідна частка природоохоронних земель для збереження ландшафтного та біологічного різноманіття, генофонду живої природи та забезпечення сталого розвитку території становить 15 – 20% природних земель. Станом на 1 липня 2013 року рівень заповідності територій для Дніпропетровської області – 2,76%.

Очікувані результати:

- Припинення втрати біо- та ландшафтного різноманіття.
- Створення цілісної та репрезентативної екомережі.
- Забезпечення належного рівня утримання існуючих та створення нових об'єктів ПЗФ.
- Поліпшення водного режиму річок.
- Забезпечення належного рівня утримання рекреаційних зон та водних об'єктів.
- Забезпечення відновлення порушених земель та екологічно стабільне землекористування.

Індикатори:

- Показник заповідності території області.
- Кількість видів рослин і тварин на території області, що підлягають охороні.
- Рівень лісистості території області.
- Відсоток земель, для яких дотримана нормативна відповідність статусу водоохоронних зон до загальної площі земель, територіально віднесених до водоохоронних зон.
- Протяжність річок, на яких відновлено природний рівень води.
- Площа рекреаційних зон.
- Площа рекультивованих та відновлених земель.

Завдання	Сфери реалізації проектів
3.3.1. Сприяння збереженню лісів та об'єктів природно-заповідного фонду	• Створення нових об'єктів ПЗФ. • Проведення інвентаризації та виділення меж в натурі існуючих об'єктів ПЗФ. • Поліпшення стану зелених насаджень населених пунктів області. • Проведення інвентаризації зелених насаджень у містах та районах Дніпропетровської області. • Підвищення площі зелених насаджень на території Дніпропетровської області. • Поліпшення стану природоохоронних територій
3.3.2. Поліпшення стану рекреаційних зон	• Дослідження екологічного стану рекреаційних зон та водойм. • Створення водоохоронних зон. • Розчистка гирл річок. • Упровадження заходів щодо поліпшення екологічного стану басейну р. Дніпро та малих річок
3.3.3. Відновлення порушених земель та родючості ґрунтів	• Консервація деградованих, малопродуктивних та техногенно-забруднених сільськогосподарських угідь з подальшим їх залісненням. • Створення рекреаційних зон на територіях порушених та деградованих земель, у тому числі відпрацьованих кар'єрів та відвалів. • Використання міжнародного досвіду та новітніх технологій при відновленні порушених земель та їх рекультивації. • Сприяння впровадженню „Біосистеми – природний комплекс” для відновлення природного стану земель. • Проведення конкурсів на кращий проект ліквідації зони обвалення. • Забезпечення підвищення відсотка рекультивованих земель

Операційна ціль 3.4. Енергоефективність та розвиток альтернативної енергетики

Сьогодні в житлово-комунальному комплексі питомі витрати енергетичних ресурсів під час виробництва й надання житлово-комунальних послуг у 2,5 – 3 рази більші, ніж у розвинених країнах. Постійне зростання вартості енергоресурсів та зниження якості послуг ЖКГ висуває на перше місце пріоритетність заходів щодо впровадження енергоефективних технологій. Спостерігається значна різниця в тарифах на теплоенергію для населення та промислових підприємств (співвідношення тарифів для промислових і побутових споживачів не має аналогів у інших країнах світу). Проте вже зараз, з огляду на зростання вартості енергоносіїв, економічно вигідними є нові типи проектів з енергомодернізації та пошуку нових джерел

енергозабезпечення. Головні негативні тенденції у сфері житлово-комунального господарства області: монополізація ринку житлово-комунальних послуг; наявність корупційної складової у використанні енергоресурсів та формуванні тарифів; відсутність скоординованого комплексного плану дій щодо реформування житлово-комунального господарства області; низький рівень енергоефективності обладнання теплогенеруючих та теплопостачальних підприємств; високий рівень втрат енергоносіїв під час їх транспортування внаслідок зношеності магістралей, недостатньої теплоізоляції житлового фонду та об'єктів комунальної сфери.

Очікувані результати:

- Зменшення питомого енергоспоживання населенням.
- Підвищення рівня обізнаності населення про економічну ефективність упровадження енергозбережних проектів у побуті.
- Зменшення енергоспоживання установами комунальної власності.
- Підвищення рівня екологічної культури працівників підприємств, що надають житлово-комунальні послуги.
- Підвищення кваліфікації муніципальних енергоменеджерів.
- Підвищення надійності роботи інженерних мереж.
- Поліпшення якості та оптимізація тарифів на житлово-комунальні послуги.
- Зменшення викидів шкідливих речовин у атмосферу від виробництва енергії та транспорту.
- Зниження споживання невідновлюваних джерел енергії.
- Зменшення залежності від зовнішніх поставок газу.
- Заощадження бюджетних коштів.
- Забезпечення розвитку альтернативної енергетики.

Індикатори:

- Споживання енергоресурсів установами комунальної власності в розрахунку на одиницю наданих послуг.
- Споживання енергоресурсів населенням на 1 тис. мешканців.
- Споживання енергоресурсів підприємствами на одиницю виробленої продукції.
- Рівень використання газу в загальному обсязі енергоспоживання.
- Обсяг та частка енергії, виробленої з відновлюваних джерел.
- Об'єм економії палива в умовних одиницях.
- Потужність та кількість об'єктів альтернативної енергетики на території області.

Завдання	Сфери реалізації проектів
3.4.1. Підвищення ефективності управління енергетичними ресурсами	• Запровадження системи енергоменеджменту. • Навчання енергоменеджерів об'єктів комунальної власності. • Запровадження сучасних систем моніторингу й контролю витрат енергоресурсів.

	• Проведення енергоаудиту об'єктів комунальної власності. • Популяризація енергозбережних технологій серед мешканців. • Забезпечення доступу до енергозбережних технологій
3.4.2. Розвиток альтернативної енергетики	• Створення банку даних земель, у тому числі порушених, придатних для розміщення об'єктів альтернативної енергетики за її видами. • Розробка програми розширення використання альтернативних видів енергії. • Розробка та впровадження місцевих нормативних актів щодо підтримки впровадження альтернативної енергетики в області. • Створення умов для розробки та реалізації інвестиційних проектів у сфері альтернативної енергетики. • Забезпечення доступу до технологій використання альтернативних джерел енергії
3.4.3. Підвищення енергоефективності та енергозбереження	• Упровадження енергозбережних технологій на об'єктах комунальної власності (зменшення тепловтрат, упровадження когенераційних технологій, використання електричного теплоакumuляційного обігріву, світлодіодного освітлення, теплових насосів тощо). • Упровадження енергозбережних технологій та поліпшення стану житлового фонду (зменшення тепловтрат, утеплення зовнішніх стін житлових будинків, ремонт покрівель тощо). • Демоніполізація ринку житлово-комунальних послуг. • Сприяння розвитку ОСББ та ЖБК та поліпшення якості послуг. • Розробка системи стимулів для зменшення обсягів споживання природного газу

Узагальнена схема переліку операційних цілей та завдань за стратегічною ціллю 3

5.4. Стратегічна ціль 4: РОЗВИТОК ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ

Збереження та розвиток людського потенціалу має стати основою соціальної політики однієї з найбільш густо населених областей України, оскільки за умов відсутності цілеспрямованої політики стабілізації демографічних процесів за оцінками експертів до початку 20-х років XXI століття матимемо різке (на 30 – 32%) скорочення працездатного населення найбільш активної вікової групи – до 25 років. Це є критичний показник для забезпечення процесів відтворення населення. За песимістичним сценарієм відбуватиметься подальше його старіння й до 2035 року особи віком понад 50 років становитимуть більше 40 % у структурі населення. Скорочення населення відбувається постійно. Протягом останніх 12 років населення області скоротилося порівняно з 2001 роком на 367 тис. осіб, тобто на 7,1 %. Саме Дніпропетровщина має одні з найвищих в Україні темпи скорочення населення.

Відповідно до демографічного прогнозу до 2030 року для Дніпропетровської області основними викликами щодо демографічної ситуації є: старіння населення, загальне зменшення чисельності населення, зменшення чисельності населення працездатного віку, зокрема бракуватиме молодих працівників.

Разом з тим населення демонструє підвищення рівня активності, усе більший відсоток працюючих вік яких перевищує 60 років. Так, рівень економічної активності населення у віці 15 – 70 років збільшився з 62 % у 2005 році до 67% у 2012 році.

Ураховуючи те, що ця Стратегія передбачає зменшення економічних дисбалансів, важливо не тільки стабілізувати та забезпечити розвиток населення, слід створити умови для гармонійного розселення, зі збереженням потенціалу розвитку центрів майбутнього економічного зростання. Одним із найбільш ефективних шляхів є активізація територіальних громад, стимулювання місцевого розвитку через пошук додаткових внутрішніх ресурсів на засадах державної підтримки місцевих процесів. Залучення молоді, збалансування попиту та пропозиції робочої сили, створення умов для реалізації населення старших вікових груп забезпечуватиме поступальну збалансовану політику розвитку.

Основними проблемами забезпечення подальшого розвитку населення є: у сфері розвитку освіти:

- відсутність моніторингу ринку праці на рівні області та кореляції потреб із діяльністю системи освіти;
- поглиблення невідповідності попиту та пропозиції на ринку праці;
- невідповідність системи ВНЗ Дніпропетровської області європейським стандартам освіти;
- неготовність системи професійно-технічної освіти до вимог ринку праці;
- невідповідність системи освітніх закладів системі розселення та неготовність гнучко реагувати на запити суспільства.

у сфері розвитку громад:

- обмеженість внутрішніх фінансових та кадрових ресурсів для розвитку територіальних громад та реалізації спільних проектів;
- низький рівень самоорганізації територіальних громад;
- невідповідність очікувань молоді обставинам, що виникають;
- утрата досвіду підготовки місцевих лідерів, віри в цінність лідерства як явища;
- відсутність підтримки ініціатив населення на рівні органів місцевого самоврядування;
- відсутність належних можливостей для отримання якісних послуг, зокрема в культурологічній царині, потрібної інформації;
- відсутність постійно діючої системи консультування для лідерів місцевого самоврядування;
- відсутність мотивації та умов для залучення молодих спеціалістів у сільські освітні, культурні, медичні заклади;
- недостатня кількість соціальних програм для молоді, у тому числі із забезпечення соціальним житлом;
- середній вік працівників освіти, культури та охорони здоров'я в сільській місцевості 47 – 57 років.

Стратегічна ціль: „Розвиток людського капіталу” передбачає стабілізацію демографічних процесів через створення на території області умов щодо якісної, перспективної освіти для молоді, поліпшення інфраструктурного забезпечення населених пунктів, розвиток громад через активізацію діяльності місцевого населення, реалізацію місцевих ініціатив, упровадження практики поєднання ресурсів територіальних громад.

Досягнення стратегічної мети передбачається через реалізацію трьох операційних цілей:

Стратегічна ціль 4. Розвиток людського капіталу		
Операційна ціль 4.1.	Операційна ціль 4.2.	Операційна ціль 4.3.
Освіта для зайнятості	Підвищення громадської активності мешканців	Розвиток громад

Розвиток вищої освіти, освітніх центрів, осередків культурологічного розвитку громад планується з урахуванням розміщення нових центрів економічного зростання, відповідно до Схеми планування розвитку області.

Операційна ціль 4.1. Освіта для зайнятості

До 2020 року система освіти, передусім вищої, переживатиме період гострого дефіциту студентів. Разом з тим потреби світового ринку навчальних послуг демонструють тенденції до зростання. Використання системи освіти як одного з основних інструментів розвитку людського капіталу, її подальший розвиток, інтеграція в Європейський освітній простір, системна робота з

промоції освітнього простору Дніпропетровщини забезпечуватиме зростання трудових ресурсів за рахунок молоді, що проживає на території області.

Особливості економіки області, потреби місцевого ринку праці вимагають реорганізації та розвитку системи професійно-технічної освіти, коледжів для підготовки кваліфікованих спеціалістів, затребуваних на місцевому ринку праці, у тому числі в перспективі до 2020 року.

Сучасні принципи оцінювання інвестиційної привабливості території вміщують у себе також оцінювання можливостей отримання освітніх послуг. З метою створення рівних умов для отримання якісного навчання передбачається сформувати та розвивати освітні округи з урахуванням структури розселення мешканців області.

Реалізація операційної цілі 4.1. здійснюватиметься на території усієї Дніпропетровської області. Проекти розвитку вищої освіти – на території визначених точок економічного зростання.

Очікувані результати:

- Гнучкіша, практично орієнтована, доступна для населення система освіти.
- Створення освітніх округів.
- Оптимізація мережі ПТНЗ.
- Проведення систематичного моніторингу ринку праці та узгодження навчальних програм із потребами ринку праці.
- Створення в регіоні системи вищої освіти, відомої у світі, та готовність до надання освітніх послуг за міжнародними стандартами.

Індикатори:

- Сформовано 100% освітніх округів.
- Доїзд до закладів освіти в сільській місцевості протягом 30 хвилин.
- Поліпшення показників працевлаштування випускників за отриманим фахом.
- Облаштування віртуальних просторів для консультування та навчання.
- Кількість студентів ВНЗ.
- Чисельність працевлаштованих випускників.
- Чисельність іноземних студентів.

Завдання	Сфери реалізації проектів
4.1.1. Створення умов для інтеграції системи ВНЗ у європейський освітній простір	• Підтримка програм міжнародних обмінів студентами, аспірантами, викладачами. • Промоція Дніпропетровської області як освітнього, наукового та культурного центру. • Підтримка талановитих студентів та молодих науковців. • Підтримка міжнародних навчальних та культурологічних програм і проектів. • Організація єдиного інформаційного простору для науково-дослідних установ та ВНЗ

4.1.2. Збалансування регіонального ринку праці	• Поліпшення професійної підготовки відповідно до потреб ринку праці, роботодавців. • Вивчення потреб жінок і чоловіків у професійній орієнтації; можливостей працевлаштування та обмежень, пов'язаних зі статевою належністю. • Проведення реорганізації системи освіти відповідно до потреб ринку праці. • Дослідження перспективних потреб регіонального ринку праці. • Розвиток професійно-технічної освіти згідно з потребами ринку праці через поліпшення матеріальної бази та організацію баз практики. • Поліпшення профорієнтаційної роботи з молоддю. • Стимулювання волонтерства як етапу до майбутньої зайнятості
4.1.3. Формування гнучкої системи загальноосвітніх закладів відповідно до системи розселення	• Формування електронних освітніх округів. • Створення системи сучасних та доступних навчальних закладів. • Формування та розвиток освітніх округів

Операційна ціль 4.2: Підвищення громадської активності мешканців

Традиційно нижча концентрація ресурсів усіх видів у сільській місцевості та містах районного значення створює перешкоди для якісного утримання інфраструктури малонаселених районів. Але збереження системи розселення є важливим фактором розвитку області в цілому. На цьому етапі суспільного розвитку підтримка соціальних ініціатив сприятиме стабілізації соціальних процесів та забезпечуватиме підвищення рівня довіри населення до місцевої влади.

Необхідним для регіону є створення умов для самореалізації найбільш активної частини населення, робота на рівні середніх шкіл (створення гуртків технічної творчості, мистецьких навчальних закладів, клубів, палаців культури, палаців творчості молоді). Важливо зосередити увагу на поліпшенні рівня культурологічної освіти, інформованості сільського населення шляхом створення на базі місцевих бібліотек центрів доступу до інформації та різноманітних літературно-музичних віталень і клубів за інтересами.

Важливим завданням для досягнення операційної цілі буде реалізація комплексу проектів, пов'язаних з упровадженням практики розвитку соціальної активності громад, організації їх співпраці, створення умов для якіснішого та ефективнішого використання ресурсів через реалізацію спільних проектів органів місцевого самоврядування. Найприйнятнішим способом організації такої співпраці може бути конкурсний підхід на основі функціонального об'єднання територіальних громад без створення на першому етапі нових юридичних осіб. Таким чином, буде створено соціальну платформу для організації співпраці органів місцевого самоврядування на території усієї області.

Очікувані результати:

- Підвищення соціальної активності та готовності молоді.
- Реалізація моделі учнівського самоврядування.
- Створення органів самоорганізації населення в усіх населених пунктах області.
- Реалізація заходів за участю громадськості щодо поліпшення благоустрою населених пунктів.
- Забезпечення збереження культурного надбання, підтримка й розвиток культури Дніпропетровщини та культури народів національних меншин, які мешкають на теренах області.

Індикатори:

- Кількість (обсяг фінансування) конкурсів та проектів за програмами підтримки територіальних громад.
- Кількість ОСН.
- Кількість проектів регіонального розвитку за участю громад.
- Обсяг залучених коштів у реалізацію проектів регіонального розвитку за участю громад.
- Кількість діючих шкільних та інших творчих гуртків, закладів та об'єднань: літературних, музичних, хореографічних, театральних, технічних.

Завдання	Сфери реалізації проектів
4.2.1. Поліпшення умов для самореалізації молоді	• Проведення просвітницьких кампаній і культурологічних заходів для молоді з питань реагування на виклики сучасності. • Стимулювання розвитку учнівського і студентського самоврядування. • Упровадження заходів з розвитку лідерських та комунікативних навичок молоді. • Запровадження програм забезпечення молодих сімей доступним житлом
4.2.2. Залучення мешканців до вирішення місцевих проблем	• Активізація сільських громад та поліпшення благоустрою сіл шляхом самоорганізації мешканців та проведення толок. • Проведення конкурсів із підтримки соціальних проектів територіальних громад. • Створення умов для забезпечення територіальних громад області засобами малої механізації. • Створення ресурсних центрів територіальних громад та Агенцій регіонального і місцевого розвитку. • Стимулювання кооперативного та індивідуального будівництва для забезпечення населення доступним житлом. • Розширення співпраці громадських об'єднань з проектами МТД

4.2.3. Збереження культурної спадщини та підтримка розвитку культури	• Проведення конкурсів народної творчості, фестивалів, концертів, імпрез. • Підтримка діяльності гуртків народної творчості. • Підтримка та розвиток традиційних народних промислів і мистецьких творчих доробків. • Розвиток міжрегіональних і міжнародних зв'язків та співпраця з міжнародними організаціями. • Проведення інвентаризації об'єктів культурної спадщини регіону. • Розвиток козацтва в контексті культурологічної історії Наддніпрянщини. • Популяризація елементів традиційної культури Дніпропетровщини. • Відкриття нових мистецьких закладів та реформування музичних шкіл у школи мистецтв. • Проведення мистецьких заходів: концертів, ярмарків, фестивалів, виставок, презентацій для взаємозбагачення національних культур
4.2.4. Патріотичне виховання громадян	• Створення умов і підґрунтя для впровадження патріотичної ідеології. • Створення єдиного регіонального об'єднання пропаганди національної політики у сфері формування свідомого патріотичного суспільства. • Створення музеїв та виставок із патріотичної тематики. • Запровадження циклів щотижневих передач по телебаченню та радіо, матеріалів у пресі, спрямованих на патріотичне виховання. • Започаткування проведення щорічних літературних конкурсів серед школярів і студентства на патріотичну тематику. • Включення до шкільних програм уроків патріотичного виховання. • Військово-патріотичне виховання молоді за допомогою дитячо-юнацької військово-патріотичної гри „Сокіл” („Джура”)

Операційна ціль 4.3. Розвиток громад

На відміну від більшості областей України, Дніпропетровщина вирізняється досить низькою питомою вагою сільського населення. Слід відзначити, як особливість області, її протяжність із заходу на схід майже на 300 км, наявність природної перешкоди (р. Дніпро) та незначну кількість мостових переходів, що погіршує комунікаційні можливості в межах області, зменшує доступність соціальних послуг для частини населення.

За оцінками експертів, подальша концентрація міського населення може спричинити загальне погіршення соціальної ситуації в області, а саме:

невиправдане підвищення вартості нерухомості в місцях концентрації населення, подальше погіршення стану соціальної інфраструктури сільських населених пунктів через скорочення ресурсів на утримання інфраструктури.

Особливості економіки області передбачають досить рівномірну структуру розселення. Таким чином, виважена соціальна політика, створення умов для подальшого розвитку територіальних громад, виважена реалізація проектів децентралізації, упровадження практики ефективного використання ресурсів усіх видів органами місцевого самоврядування, подальша підтримка та реалізація проектів соціального партнерства, створення дійсно якісних умов доступу населення до соціальних послуг та інформації забезпечуватиме можливості високої якості життя на всій території області.

Ця операційна ціль реалізовуватиметься на території усієї Дніпропетровської області. Поетапно, через реалізацію пілотних проектів у Васильківському. Криничанському. Покровському районах, вивчення та оцінювання отриманих результатів, подальше поширення отриманого досвіду на решту районів області.

Очікувані результати:

- Створення та дія Інтернет-ресурсів для ОДА, ОМС та відомчих регіональних структур у взаємодії іншими інформаційними ресурсами, інтегрованих у єдину регіональну інформаційну систему.
- Створення умов для забезпечення житлом молодих спеціалістів у сільських громадах.
- Забезпечення підтримки проектів, що впроваджуються на принципах співробітництва територіальних громад.
- Реалізація програми підтримки молодих фахівців у селах і селищах.
- Забезпечення ефективної координації впровадження Стратегії.
- Поліпшення інформаційно-консультативної підтримки ОМС.

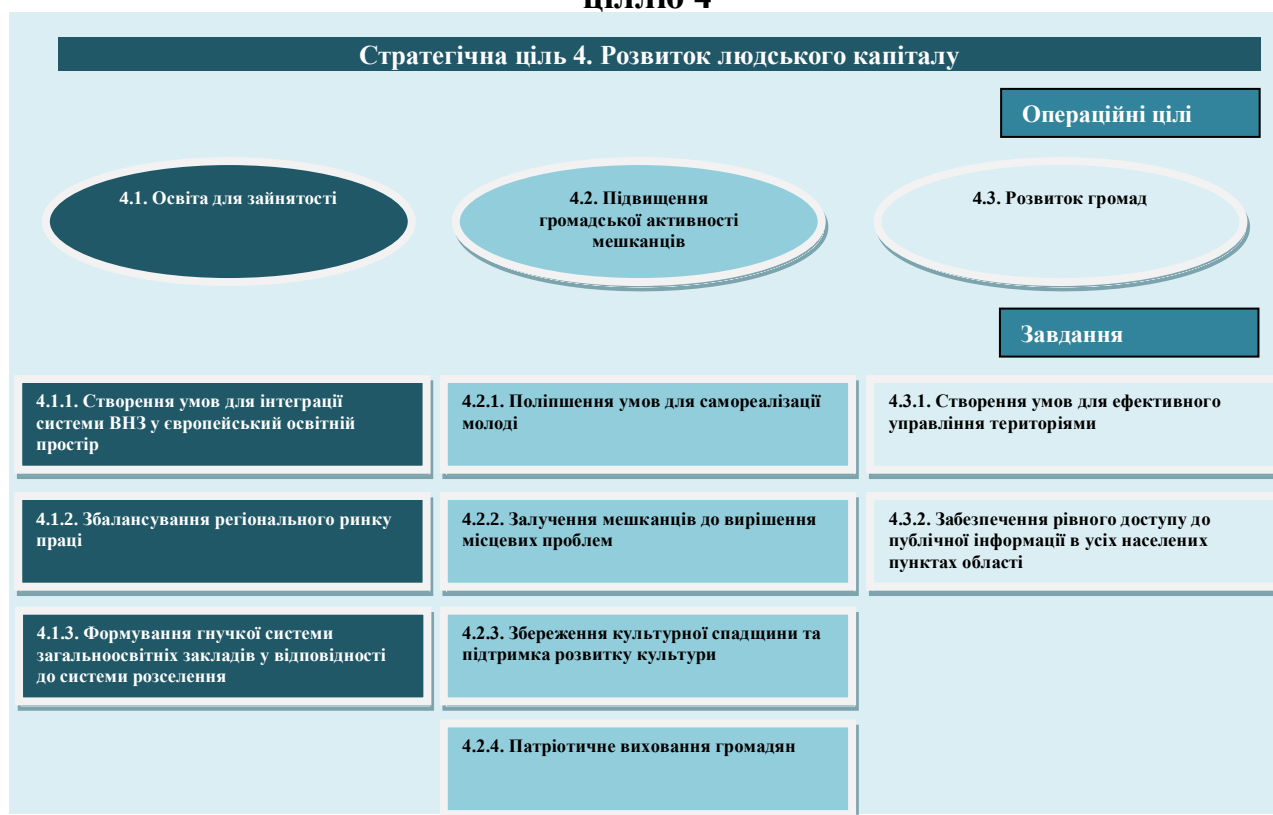
Індикатори:

- Чисельність Інтернет-користувачів у розрахунку на 100 осіб.
- Кількість публічних послуг, що надаються в електронному вигляді.
- Кількість створених інституцій місцевого розвитку.
- Кількість реалізованих спільних проектів органів місцевого самоврядування.

Завдання	Сфери реалізації проектів
4.3.1. Створення умов для ефективного управління територіями	• Забезпечення систематичного навчання для працівників органів місцевого самоврядування за сучасними стандартами. • Створення системи обміну досвідом з іноземними партнерами. • Створення комплексної програми з підвищення кваліфікаційного рівня фахівців ОМС на базі ДРІДУ НАДУ.

	• Створення комплексної програми з підвищення кваліфікаційного рівня фахівців ОДА, ОМС, регіональних відомчих структур, фінансових та соціальних інспекторів на базі ДРІДУ НАДУ. • Підтримка розвитку веб-ресурсів ОМС районів. • Упровадження пілотних проектів системи інформаційно-аналітичного забезпечення райдержадміністрацій, районних рад, сільських, селищних рад. • Створення автоматизованої регіональної інформаційної системи, яка інтегрує необхідну інформацію з 7 різновидів баз даних соціальної сфери районів та міст області. • Підтримка розвитку інтегрованих веб-ресурсів ОДА, регіональних відомчих структур та ОМС районів на базі регіонального процесингового центру. • Стимулювання створення та підтримка діяльності Агенції регіонального розвитку та інституцій місцевого розвитку. • Підтримка проектів співробітництва та функціонального об'єднання територіальних громад. • Запровадження системи ефективного моніторингу та управління антропогенним навантаженням на довкілля. • Створення системи для проведення громадських експертиз діяльності органів місцевої влади та виконання їх рішень.
4.3.2. Забезпечення рівного доступу до публічної інформації в усіх населених пунктах області	• Створення інформаційно-ресурсних центрів доступу до соціально значущої інформації (у тому числі на базі бібліотек). • Підтримка розвитку місцевих ЗМІ. • Підтримка Wi-Fi доступу в громадських місцях

Узагальнена схема переліку операційних цілей та завдань за стратегічною ціллю 4

6. Стратегічне екологічне оцінювання Стратегії

На сучасному етапі розвитку суспільства все більшого значення в міжнародній, національній і регіональній політиці набуває концепція збалансованого (сталого) розвитку, спрямована на інтеграцію економічної, соціальної та екологічної складових розвитку.

Стратегія відповідає принципам збалансованого розвитку та спрямована на використання його сильних сторін та можливостей, адже в ній розглядаються шляхи забезпечення соціальної інтеграції, а також поліпшення стану довкілля.

Одним з інструментів забезпечення збалансованості Стратегії є застосування у процесі її розроблення стратегічної екологічної оцінки (СЕО). СЕО – це системний і запобіжний процес, що здійснюється з метою аналізу потенційного впливу на довкілля документів стратегічного характеру, а також з метою інтегрування результатів оцінки у процес прийняття рішень.

Регіональна СЕО Стратегії є першим в Україні прикладом застосування цього підходу при розробці регіональної стратегії. Це оцінювання здійснювалося у 2013 – 2014 роках одночасно з розробкою самої Стратегії за методологічного сприяння проєктів МЕРМ і РЕОП, що впроваджуються Федерацією канадських муніципалітетів та Конференційною радою Канади за фінансової підтримки Уряду Канади.

Під час роботи над Стратегією було створено окрему робочу групу з проведення СЕО. У процесі роботи над документом приділялась увага оцінюванню потенційного впливу стратегічних і операційних цілей та заходів на довкілля. Стратегія прокладає шлях до таких заходів з її реалізації, які забезпечать збереження природної, культурної та історичної спадщини, забезпечуючи збалансований (сталий) характер розвитку області.

Оскільки в Україні не існує офіційно затвердженої методології проведення СЕО, для її застосування до розробки Стратегії була запропонована методологія, що ґрунтується на досвіді країн ЄС та Канади. Методологія передбачає шість етапів:

Етап 1. Підготовчий.

Етап 2. Визначення сфери охоплення СЕО.

Етап 3. Оцінювання екологічної ситуації на території регіону.

Етап 4. Проведення СЕО (оцінювання запропонованих Стратегією заходів щодо їх впливу на довкілля та відповідність національним і регіональним екологічним цілям).

Етап 5. Розробка документації з СЕО та передача на затвердження.

Етап 6. Моніторинг фактичного впливу впровадження Стратегії на довкілля.

Для забезпечення виконання СЕО було проведено три засідання робочої групи, у результаті яких:

- схвалено методологію проведення СЕО;
 - визначено ключові регіональні екологічні проблеми;
 - проведено SWOT-аналіз екологічної ситуації у Дніпропетровській області;
 - проаналізовано тренди стану довкілля в області;
-

-
- проведено аналіз відповідності Стратегії екологічним цілям, визначеним на національному та регіональному рівнях;
 - здійснено експертне оцінювання ймовірного впливу Стратегії на складові довкілля;
 - внесено пропозиції до Стратегії;
 - підготовлено рекомендації щодо реалізації окремих завдань Стратегії.

Під час розроблення Стратегії була налагоджена тісна співпраця між робочою групою з проведення Стратегічного екологічного оцінювання та розробниками Стратегії, що дозволило своєчасно передавати пропозиції, напрацьовані робочою групою з СЕО, на розгляд розробників Стратегії та повністю інтегрувати СЕО у процес розробки Стратегії. Спільна робота дозволила вільно обмінюватися інформацією та в робочому порядку вносити пропозиції, ураховувати їх при підготовці Стратегії або аргументовано відхиляти.

Більшість пропозицій, сформованих за результатами СЕО, були враховані в остаточній редакції Стратегії. Основним із досягнень стало значне розширення обсягу охоплення Стратегічної цілі 3. „Екологічна та енергетична безпека”, яка була від самого початку включена до Стратегії її розробниками. Так, за рекомендацією робочої групи з СЕО, до завдань цієї цілі включені завдання, спрямовані на створення умов для поліпшення стану довкілля, зокрема на підвищення якості атмосферного повітря та збереження й відновлення земель області. Таким чином, Стратегічна ціль 3. „Екологічна та енергетична безпека” охопила завдання із забезпечення належного стану довкілля за його компонентами: повітря, водні ресурси, земельні ресурси.

За підсумками СЕО було підготовлено Звіт про проведення Стратегічного екологічного оцінювання Стратегії, з якого можна зробити такі висновки:

1. Стратегія враховує принцип екологічної збалансованості і в цілому орієнтована на зменшення антропогенного впливу на довкілля.

2. У Стратегії обрано інерційний сценарій розвитку. З огляду на складну екологічну ситуацію в області цей сценарій не може розглядатися як найоптимальніший з точки зору зменшення впливу на довкілля. Разом з тим, зважаючи на соціально-економічну ситуацію в області та існуючі фінансові можливості для реалізації Стратегії, цей сценарій є найбільш реалістичним.

3. Цілі Стратегії узгоджуються з національними та регіональними екологічними цілями. Деякі цілі Стратегії можуть бути краще узгоджені з національними та регіональними екологічними цілями на наступних етапах планування. Зокрема, рекомендується узгодити між собою стратегічні цілі 3. „Екологічна та енергетична безпека” та 4. „Розвиток людського капіталу”, передбачивши в останній питання збереження здоров'я населення, формування здорового способу життя та екологічної культури населення.

4. Реалізація Стратегії не повинна призвести до появи нових негативних впливів на довкілля, якщо під час її реалізації будуть належним чином враховані природоохоронні вимоги.

5. Моніторинг екологічних індикаторів ефективності впровадження Стратегії є важливою формою контролю її фактичного впливу на довкілля, необхідною передумовою для забезпечення збалансованості розвитку області.

6. Імовірність того, що реалізація Стратегії призведе до таких можливих негативних впливів на довкілля або здоров'я людей, які самі по собі будуть незначними, але в сукупності матимуть значний сумарний (кумулятивний) вплив на довкілля, є незначною.

7. Варто враховувати, що процес регіонального стратегічного планування не обмежується розробленням Стратегії розвитку області, тому в процесі підготовки проектних пропозицій, що будуть включені до Плану реалізації Стратегії, необхідно проводити їхнє екологічне оцінювання.

З огляду на вищезазначене, можна стверджувати, що в цілому розроблення Стратегії було проведено з урахуванням засад екологічної збалансованості, а її реалізація не сприятиме збільшенню антропогенного навантаження на довкілля. Поєднання зусиль, спрямованих на заохочення економічного зростання та капіталовкладень у регіон, із зусиллями, спрямованими на пом'якшення несприятливого впливу на довкілля, забезпечуватиме розвиток регіону, для якого є важливою якість життя нинішнього та прийдешніх поколінь.

7. Упровадження та моніторинг реалізації Стратегії

З початку роботи зі стратегічного планування було наголошено на важливості впровадження та моніторингу реалізації Стратегії. Наскільки успішним виявиться реалізація Стратегії залежатиме від позитивних економічних та соціальних змін, що впливають на досягнення її мети та цілей.

У роботі над розробкою Стратегії брали участь представники бізнесу, органів влади та місцевого самоврядування, освітніх установ, громадських та інших організацій, що забезпечило реалістичність її виконання та довіру до неї з боку громади.

Для забезпечення належного рівня відповідальності за реалізацію Стратегії необхідно створити систему моніторингу її реалізації. Така система повинна вміщувати: орган з моніторингу; документ (Положення) про систему моніторингу виконання Стратегії; систему індикаторів (результатів) упровадження Стратегії (кількісні та якісні).

Реалізація Стратегії здійснюватиметься на основі партнерства, координації та узгодження діяльності всіх основних учасників цього процесу.

Упровадження Стратегії має здійснюватись через реалізацію комплексу організаційних, фінансових та інформаційних заходів, які реалізовуватимуться всіма суб'єктами регіонального розвитку відповідно до Плану реалізації Стратегії та інших регіональних програм, які випливають із Стратегії, а також рішень органів місцевого самоврядування, що приймаються для досягнення стратегічних цілей, визначених у Стратегії.

Забезпечення реалізації – це управлінське завдання, яке передбачає контроль за діяльністю численних організацій, які задіяні у процесі впровадження Стратегії. Цим має займатись відповідний орган з управління впровадженням, створений з представників органів влади та місцевого самоврядування, громадськості та бізнесу. Питання впровадження проектів і заходів Стратегії мають належати виключно до компетенції цього органу, який є відповідальним за забезпечення актуальності та реалістичності стратегічних і операційних цілей та за їхнє досягнення.

Для синхронізації рішень та дій органів місцевого самоврядування та місцевих державних адміністрацій з цілями Стратегії має бути внесено відповідні зміни до регламентів роботи цих органів, які передбачатимуть перевірку проектів рішень на відповідність Стратегії, визначатимуть пріоритети використання коштів бюджетів розвитку адміністративно-територіальних одиниць області відповідно та узгоджено із Планом реалізації Стратегії.

Усі необхідні дії та інвестиції, які реалізовуватимуться в області до 2020 року, не можуть бути предметом єдиної регіональної стратегії і також не здатні включати всі потрібні втручання й завдання, що сприяють досягненню очікуваного результату. Тому у сценаріях виконання ця Стратегія зосереджується на операційних цілях і заходах, які можуть бути здійснені за допомогою цільового впливу органів місцевої влади за активної підтримки держави (субвенції на соціально-економічний розвиток регіонів, цільові субвенції, фінансування з Державного фонду регіонального розвитку), узгодженої програми допомоги донорів і приватних інвестицій. Стратегія у

значній мірі покладається на компетентність, готовність і бажання мешканців області сприяти позитивним змінам.

Проте стратегічні цілі, про які йдеться в цьому документі, фактично визначають точки прикладення зусиль та напрями використання ресурсів (у тому числі приватних інвестицій) аби їх результативність була максимальною з точки зору досягнення стратегічного бачення, визначеного у Стратегії.

Реалізація можливостей – це завдання для управлінь обласних та місцевих органів влади, сектору громадських організацій та громадян, які займаються різноманітною діяльністю у сфері розвитку регіону за підтримки проектів міжнародної технічної допомоги.

Методика реалізації Стратегії передбачає визначення пріоритетів упровадження. Важливим є здійснення Стратегії у межах двох послідовних та взаємопов'язаних програмних циклів (етапів), включених у два Плани реалізації:

- Перший – 2014 – 2016 роки.
- Другий – 2017 – 2020 роки.

Кожні 3 роки, на основі моніторингу Стратегії, слід здійснювати оцінювання необхідності уточнення чи перегляду окремих елементів Стратегії відповідно до нових тенденцій і обставин, що можуть виникати, та впливу зовнішніх і внутрішніх факторів.

Фінансове забезпечення реалізації Стратегії здійснюватиметься за рахунок:

- Державного фонду регіонального розвитку;
- коштів галузевих (міжгалузевих) державних цільових програм та бюджетних програм центральних органів виконавчої влади, що спрямовуються на розвиток відповідної сфери в регіонах;
- субвенцій, інших трансфертів із державного бюджету місцевим бюджетам;
- коштів місцевих бюджетів;
- коштів міжнародної технічної допомоги, міжнародних фінансових організацій;
- коштів інвесторів, власних коштів підприємств.

Моніторинг реалізації Стратегії

У ході моніторингу Стратегії вирішується ціла низка завдань:

- Контроль за реалізацією Стратегії в цілому.
- Оцінювання ступеня досягнення прогресу за стратегічними цілями, просування до операційних цілей.
- Аналіз інформації щодо змін зовнішніх та внутрішніх факторів розвитку регіону для уточнення та корегування (актуалізації) цілей Стратегії.
- Підтримка в робочому стані органів та структури стратегічного планування.

Моніторинг базується на розгляді обмеженої кількості відібраних показників (індикаторів). Індикатори потрібно розділяти на індикатори

досягнення: стратегічного бачення; стратегічних цілей; операційних цілей та виконання проектів.

Запровадження системи моніторингу передбачає використання індикаторів у рамках концепції „вхід, процес, випуск, результат”, на основі якої визначаються індикатори, які поділені на чотири групи:

- вхідні індикатори, що характеризують ресурси та їх обсяг;
- індикатори процесу, що характеризують шлях, за яким здійснюються заходи з визначеними ресурсами;
- індикатори випуску, що характеризують фізичний обсяг товарів та послуг;
- індикатори результату, що характеризують очікувані зміни.

Реалізація Стратегії здійснюється для досягнення стратегічного бачення: „Примножити економічне багатство області та конвертувати його в комфортні та безпечні умови проживання її мешканців”. Відповідно до цієї мети моніторингу підлягають параметри (кількісні та якісні показники), що характеризують її досягнення.

Такими є показники, що використані в соціально-економічному аналізі стану області, а саме: валовий регіональний продукт на особу, доходи громадян, демографічні показники, рівень екологічного навантаження на одиницю території. У процесі моніторингу ці показники порівнюються із показниками на дату ухвалення Стратегії, а також з відповідними показниками в регіонах, щодо яких здійснювалось порівняння при проведенні соціально-економічного аналізу стану області для підготовки Стратегії.

Свідченням позитивного результату реалізації Стратегії слугуватиме абсолютне зростання показників, а також випередження темпів поліпшення показників (приріст населення на 1000 осіб; ВРП на 1 особу, грн; доходи громадян, грн; будівництво житла на 1000 осіб, кв. м; рівень екологічного навантаження) у порівнянні з середньоукраїнськими показниками та показниками регіонів-конкурентів.

Моніторинг досягнення стратегічних цілей здійснюватиметься згідно з такими визначеними цілями:

- Стратегічна ціль 1. Зменшення економічних дисбалансів.
- Стратегічна ціль 2. Розвиток сільських територій.
- Стратегічна ціль 3. Екологічна безпека та енергетична безпека.
- Стратегічна ціль 4. Розвиток людського капіталу.

Аналогічно загальному моніторингу досягнення стратегічного бачення відбуватиметься моніторинг реалізації стратегічних цілей. Основними кількісними показниками щодо кожної стратегічної цілі за період моніторингу будуть показники, що впливають з переліку проектів, які будуть реалізованими в рамках досягнення кожної стратегічної цілі.

Індикатори успішності досягнення цілей визначені в розділі 6 Стратегії. Відповідно до цих індикаторів на кожен плановий період моніторингу мають бути сформовані кількісні показники, за якими здійснюватиметься моніторинг.

Уніфікована система індикаторів для регіональних стратегій розвитку, а також планів їх реалізації:

ВХІДНІ ІНДИКАТОРИ	• Створення сприятливих умов для регулювання ведення бізнесу. • Підтримка розвитку інноваційних технологій. • Запровадження освітніх програм з урахуванням потреб високотехнологічного бізнесу. • Підвищення якості надання адміністративних послуг фізичним та юридичним особам. • Створення умов для об'єднання та підвищення фінансової спроможності територіальних громад. • Поліпшення якості міжрегіональної та внутрішньорегіональної фізичної інфраструктури. • Розвиток міжрегіональної та внутрішньорегіональної транспортної мережі. • Створення умов розвитку малих міст. • Запровадження реформування освіти в сільській місцевості. • Проведення реформи медичного обслуговування населення. • Запровадження програм підтримки розвитку сільської місцевості. • Реалізація програм забезпечення сільського населення адміністративними послугами. • Запровадження програм розвитку внутрішньорегіональних транспортних мереж. • Підвищення рівня якості надання послуг із обслуговування громадським транспортом. • Створення міжрегіональних та внутрішньорегіональних інформаційних і комунікативних мереж. • Виділення коштів для ДФРР
ІНДИКАТОРИ ВИПУСКУ	• Збільшення кількості впровадження інноваційних технологій. • Збільшення частки інноваційних підприємств. • Збільшення чисельності осіб, які працюють у високотехнологічних секторах економіки. • Підвищення рівня внутрішньорегіональної та міжрегіональної інтегрованості. • Підвищення спроможності територіальних громад до розвитку. • Поліпшення транспортного, інформаційного та комунікативного зв'язку міст – центрів економічного зростання – із менш розвинутими територіями. • Створення умов для поширення інноваційних знань та досвіду.

	• Підвищення рівня освіти сільського населення. • Зростання загальних доходів населення в сільській місцевості. • Зниження рівня захворюваності в сільській місцевості. • Зниження рівня смертності дітей віком до 1 року. • Створення рівних умов доступу до ринків праці. • Підвищення рівня доступу населення, насамперед віддалених та малозаселених територій, до основних адміністративних та інших послуг
ІНДИКАТОРИ РЕЗУЛЬТАТУ	• Зростання частки доданої вартості у валовому регіональному продукті. • Збільшення капітальних інвестицій, прямих іноземних інвестицій. • Зростання частки випуску інноваційної продукції. • Зростання частки високотехнологічного експорту. • Розвиток малих та інших міст, у тому числі районного значення. • Підвищення рівня доходів у сільській місцевості та невеликих населених пунктах. • Зменшення кількості вибулих із сільської місцевості. • Зменшення диференціації у наявних доходах населення. • Зменшення диспропорцій між тривалістю життя населення при народженні в міських та сільських населених пунктах. • Зниження рівня бідності. • Підвищення соціальної справедливості. • Зменшення диспропорцій у споживанні послуг між сільським та міським населенням. • Зниження рівня безробіття в сільській місцевості та малих населених пунктах. • Збільшення кількості центрів економічного зростання на регіональному рівні. • Ефективне використання потенціалу територіальної спеціалізації в економічному розвитку. • Кількість проектів, що фінансуються за рахунок коштів ДФРР

Показники для моніторингу збираються за результатами кожного року реалізації Стратегії. На основі зібраних даних готується річний звіт та звіт щодо виконання періоду трирічного планування.

Показники для моніторингу реалізації Стратегії передбачається порівнювати з результатами незалежного автоматизованого контролю основних показників ринку праці, податкових надходжень, пенсійного забезпечення та соціального захисту населення, інших показників по кожному населеному пункту, місту, району та регіону в цілому за технологією опрацювання достовірних даних в інтегрованих інформаційних ресурсах регіонального процесингового центру.

При цьому враховуються індикатори, на досягнення прогнозованих значень яких спрямована Державна стратегія регіонального розвитку на період до 2020 року в розрізі регіонів України для Дніпропетровської області:

Показник	2013 рік	2016 рік	2020 рік
Валовий регіональний продукт (у фактичних цінах) у розрахунку на одну особу (гривень)	44650*	60319	79446
Наявний дохід у розрахунку на одну особу (гривень)	28772	31519	41038
Обсяг прямих іноземних інвестицій у розрахунку на одну особу (доларів США)	2758	2835	3500
Експорт товарів у розрахунку на одну особу (доларів США)	2968	3084	3213
Кількість малих підприємств у розрахунку на 10 тис. наявного населення (одиниць)	78*	79	86
Кількість середніх підприємств у розрахунку на 10 тис. наявного населення (одиниць)	5*	5	9
Обсяг реалізованої інноваційної продукції (відсотків загального обсягу реалізованої промислової продукції)	0,8*	1,2	2,2
Щільність автомобільних доріг загального користування з твердим покриттям державного та місцевого значення вищої категорії (I та II категорій) (кілометрів доріг на 1 тис. кв. кілометрів території)	30,5*	31,2	32,7
Середньомісячна заробітна плата (номінальна) (гривень)	3335	4624	6026
Загальний коефіцієнт вибуття сільського населення (на 1 тис. наявного сільського населення) (проміле)	18,2	18,1	16,4
Забезпеченість населення лікарями всіх спеціальностей (на 10 тис. наявного населення на кінець року) (лікарів)	46,5*	49,8	50,7
Рівень обладнання загальної площі житлового фонду водопроводом у міській місцевості (відсотків)	78,7*	79,3	80,2

Показник	2013 рік	2016 рік	2020 рік
Рівень обладнання загальної площі житлового фонду водопроводом у сільській місцевості (відсотків)	36,6*	37,6	38,7
Рівень смертності на 1 тис. населення (проміле)	15,5	15,4	14,6
Демографічне навантаження на 1 тис. осіб постійного населення віком 16 – 59 років (міська місцевість) (проміле)	567*	534,3	520,3
Демографічне навантаження на 1 тис. осіб постійного населення віком 16 – 59 років (сільська місцевість) (проміле)	678*	620,7	579,2
Охоплення дітей дошкільними навчальними закладами (міська місцевість) (відсотків)	70*	71	76
Охоплення дітей дошкільними навчальними закладами (сільська місцевість) (відсотків)	36*	37	41
Питома вага утилізованих відходів (відсотків від загальної кількості утворених відходів)	32,5*	47,8	51,9
Рівень безробіття за методологією Міжнародної організації праці (відсотків)	6,5	6,4	6,3
Площа земель природно-заповідного фонду (тис. гектарів)	74,32*	175,58	239,42
Питома вага площі природно-заповідного фонду до площі області (відсотків)	2,3*	5,5	7,5

* 2012 рік

Річний звіт складається з переліку ключових показників за кожною ціллю, кожним пріоритетом або заходом. Містить інформацію про досягнення кожного об'єктивного пріоритету або виконання заходу, оцінювання можливостей досягнення поставлених цілей на трирічний цикл планування.

Підсумковий звіт про моніторинг за трьохрічний цикл планування до показників, які передбачаються в річних звітах, містить загальні оцінки ефективності, результативності та стійкості досягнутих результатів.

Моніторингові звіти є відкритими документами й використовуються для уточнення завдань та бюджетних програм області на наступний за звітним бюджетний рік.

Форму моніторингового звіту, відповідального за його підготовку та строки подання визначає обласна державна адміністрація згідно з власними повноваженнями та структурою.

Для всіх можливих форм організації процесу моніторингу головним є проведення ретельного відстеження виконання завдань та реалізації проектів, коригування та актуалізація Стратегії, за необхідності, з огляду на зміну ситуації, оскільки одні проекти будуть завершені, а деякі замінені іншими.

8. Узгодженість Стратегії з програмними та стратегічними документами

Національна система стратегічного планування має базуватись на узгодженій системі координації процесів стратегічного планування на центральному, регіональному та місцевому рівні.

Стратегія розвитку Дніпропетровської області до 2020 року узгоджується з:

- Державною стратегією регіонального розвитку України на період до 2020 року,
- Економічними, соціальними, екологічними, інфраструктурними, територіальними й іншими аспектами розвитку області.

Середньострокове та короткострокове державне стратегічне планування регіонального розвитку узгоджується з процесами стратегічного планування розвитку регіонів/областей та міст на основі розробки та ухвалення відповідних стратегічних документів.

Стратегія узгоджена з Генеральною схемою планування території України, схемами планування адміністративно-територіальних одиниць різного рівня та населених пунктів, а також місцевими стратегіями розвитку (стратегіями розвитку міст і районів області).

Реалізація Стратегії розвитку Дніпропетровської області передбачає розробку Плану реалізації Стратегії згідно з визначеними циклами/етапами.

Узгодженість з Державною стратегією регіонального розвитку

Державна стратегія регіонального розвитку на період до 2020 року (ДСРР – 2020) вміщує три стратегічні цілі:

1. Підвищення конкурентоспроможності регіонів,
2. Територіальна соціально-економічна інтеграція і просторовий розвиток,
3. Ефективне державне управління у сфері регіонального розвитку.

Стратегія розвитку Дніпропетровської області розроблена відповідно до Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року та процесів державного стратегічного планування розвитку окремих секторів економіки країни та її регіонів, що враховує потреби їх розвитку, та необхідність підвищення конкурентоспроможності.

Узгодженість Стратегічних цілей Стратегії з цілями Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року:

Стратегічні цілі (Україна)	Стратегічні цілі (Дніпропетровська область)			
	1. Зменшення економічних дисбалансів	2. Розвиток сільських територій	3. Екологічна та енергетична безпека	4. Розвиток людського капіталу
1. Підвищення конкурентоспроможності регіонів	X	X	X	X
2. Територіальна соціально-економічна інтеграція і просторовий розвиток	X	X	x	X
3. Ефективне державне управління у сфері регіонального розвитку	X	X	X	X

Примітка: велика літера „X” означає більшу узгодженість/зв’язок, аніж маленька „x”.

Стратегія, крім власних цілей розвитку регіону, містить цілі, які відповідають цілям та строкам реалізації ДСРР-2020, у частині завдань і заходів, що передбачають спільні дії центральних та місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування.

„Зменшення економічних дисбалансів” (стратегічна ціль 1) та „Розвиток сільських територій” (стратегічна ціль 2) Стратегії у значній мірі узгоджені з усіма стратегічними цілями Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року.

„Екологічна та енергетична безпека” (стратегічна ціль 3) та „Розвиток людського капіталу” (стратегічна ціль 4) прямо підтримують стратегічні цілі 1. „Підвищення конкурентоспроможності регіонів”, 2. „Територіальна соціально-економічна інтеграція і просторовий розвиток”.

Узгодженість операційних цілей Стратегії з цілями Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року:

[illegible]

Стратегія розвитку Дніпропетровської області на період до 2020 року

Операційні цілі Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року	Операційні цілі Стратегії розвитку Дніпропетровської області до 2020 року														
	1.1. Диверсифікація економіки монопрофільних міст	1.2. Розвиток периферійних районів	1.3. Інноваційний розвиток	1.4. Розвиток внутрішнього туризму	2.1. Підвищення доданої вартості в аграрній сфері	2.2. Підтримка зайнятості сільського населення	2.3. Розвиток інфраструктури сільських територій	3.1. Створення умов для поліпшення стану довкілля	3.2. Поліпшення системи управління відходами	3.3. Розвиток екомережі та рекреаційних зон	3.4. Енергоефективність та розвиток альтернативної енергетики	4.1. Освіта для зайнятості	4.2: Підвищення соціальної активності мешканців	4.3. Розвиток громад	4.4. Поліпшення системи охорони здоров'я
Автономної Республіки Крим та м. Севастополя															
2.2. Запобігання зростанню диспропорцій, що гальмують розвиток регіонів	+	++		+	++	++	+			+	+	++	+	+	
2.3. Забезпечення комфортного та безпечного життєвого середовища для людини незалежно від місця її проживання	+	+	+	+	+	+	++	+	+	+		+		+	+
2.4. Розвиток міжрегіонального співробітництва				+										+	
3. Ефективне державне управління у сфері регіонального розвитку							+		+				+	+	+

Узгодженість Стратегії з основними аспектами регіонального розвитку

Узгодженість стратегічних цілей Дніпропетровської області з ключовими секторами розвитку була також проаналізована. Позначка „х” використовується там, де присутня узгодженість, внесок або відповідний зв’язок.

Сектори	Стратегічні цілі (Дніпропетровщина)			
	1. Зменшення економічних дисбалансів	2. Розвиток сільських територій	3. Екологічна безпека	4. Розвиток людського капіталу
Економіка й торгівля	X	X		
Промисловість та інфраструктура	X	X	X	x
Сільське, лісове господарство, харчова промисловість	x	X	X	x
Транспорт і дороги	x	x		x
Екологія і природні ресурси	x	X	X	x
Освіта й молодь	x	x	x	X
Здоров’я, соціальний захист, сім’я й дитина			X	X
Культура й туризм	X	x	X	x
Обмін інформацією	X	X	X	X
Комунальне господарство	x	x	X	X
Територіальний розвиток, земля й кадастр	X	X	X	x

Примітка: велика літера „X” означає більшу узгодженість/зв’язок, аніж маленька „х”.

**Заступник голови обласної ради
по виконавчому апарату –
начальник управління стратегічного
планування та інвестиційної політики**

В. ПЕРЕГУДОВ

